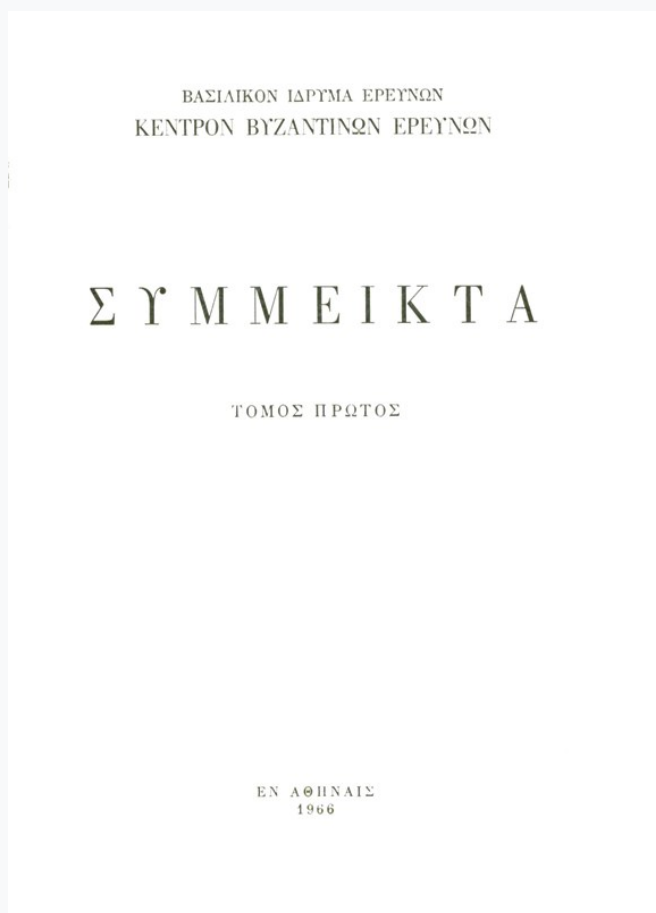

Byzantina Symmeikta

Vol 1 (1966)

SYMMEIKTA 1

Κεκυρωμένη συλλογή επίσημων έγγραφων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς εἰς εἰλητὸν τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος

Ἔρα Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ

doi: [10.12681/byzsym.554](https://doi.org/10.12681/byzsym.554)

Copyright © 2014, Ἔρα Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΒΡΑΝΟΥΣΗ Ἐ. Λ. (1966). Κεκυρωμένη συλλογή επίσημων ἐγγράφων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς εἰς εἰλητὸν τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος. *Byzantina Symmeikta*, 1, 95–119. <https://doi.org/10.12681/byzsym.554>

**ΚΕΚΥΡΩΜΕΝΗ ΣΥΛΛΟΓΗ
ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΤΜΩ ΜΟΝΗΣ
ΕΙΣ ΕΙΛΗΤΟΝ ΤΟΥ ΙΑ΄ ΑΙΩΝΟΣ**

Εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀπόκειται μεγάλου μήκους (7,455 μ.) χαρτῶν εἰλητόν, περιέχον ἔγγραφα αὐτοκρατορικά (χρυσόβουλλα καὶ πιττάκια Ἀλεξίου Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ, δεσποινικά πιττάκια τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἀννης τῆς Δαλασσηνῆς) καὶ ἔγγραφα δημοσίων λειτοουργῶν (πρακτικὰ παραδόσεως τῆς νήσου Πάτμου καὶ κτημάτων αὐτῆς κειμένων ἐν Λέρῳ κ.ἄ.), διὰ τῶν ὁποίων ἡ μονὴ ἐλάμβανεν ἢ ἐπηύξανεν ἤδη ὑπάρχοντα προνόμια καὶ κτήσεις αὐτῆς.

Ἡ ἀξία τοῦ ἐν λόγῳ εἰλητοῦ διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς εἶναι μεγάλη: πολλὰ τῶν ἐγγράφων τούτων δὲν παραδίδονται, εἰμὴ μόνον ὑπὸ τοῦ εἰλητοῦ ἢ ὑπὸ μεταγενεστέρων, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀντιγράφων· πολλῶν δὲ τὸ πρωτότυπον, ἐπίσημα ἢ κεκυρωμένα ἀντίγραφα ἔχουν ἀπολεσθῆ.

Ἐξ ἄλλου, ὡς θὰ φανῆ κατωτέρω, ἡ ἀξία τοῦ ἐν λόγῳ εἰλητοῦ ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ σπάνιον, ἂν μὴ μοναδικόν, σωζόμενον δεῖγμα ἑνὸς εἴδους τῆς βυζαντινῆς διπλωματικῆς.

Τὸ εἰλητόν τοῦτο δὲν ἀπησχόλησε, ὡς θ΄ ἀνέμενέ τις, τοὺς μέχρι τοῦδε ἐρευνητὰς τῶν Πατμιακῶν ἀρχείων ὡς ἐνιαῖον σύνολον. Οὗτοι ἤρκεσθησαν νὰ παραπέμπουν κεχωρισμένως εἰς τμήματα αὐτοῦ, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν ἀντίγραφα ἄλλων ἐγγράφων (χρυσοβούλλων, κλπ.).

Συγκεκριμένως ὁ Φλωρίδης εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν Πατμιακῶν ἐγγράφων σημειώνει ἀπλῶς: «Ἀρ. 50: Εἰλητόν τὸ μέγα, ἐν ᾧ περιέχονται τὰ ἐφεξῆς ἴσα» καὶ ἀπαριθμεῖ τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ εἰλητῷ ἔγγραφα ἄνευ περαιτέρω σχολίων¹.

Οἱ Miklosich καὶ Müller ἀναφέρουν, μετὰ τὴν ἐκδοσιν βασιλικοῦ πιττάκιου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ: «Exemplar chart[aceum]. Flor[ides] N° 50β. Rotulus, in quo acta varia referuntur et primum quidem exemplar aureae bullae imp. Alexii I Comneni de donatione insulae Patmi...². Εἰς οὐδὲν περαιτέρω σχόλιον περὶ τοῦ εἰλητοῦ προβαίνουν οἱ ἐκδόται τῶν ἐγγράφων τοῦ

1. Ἰ. Φλωρίδου, Ἀπογραφή, Πανδώρα 19 (1868/9), σελ. 343.

2. MM, τόμ. Γ', σελ. 29.— Εἰς τὸ ἐξῆς ὁ τόμος οὗτος σημειώνεται καὶ ἀπλῶς MM.

ἀρχείου τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὅσακις ἀναφέρονται εἰς τὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα διασφύζει τὸ εἰλητόν, μνημονεύουν ἀπλῶς: exemplar N° 50γ¹ ἢ exemplar 50δ² κ.ο.κ.

Ὁ καθηγ. Dölger εἰς τὰ *Regesten* (ἀρ. 1142), σχετικῶς πρὸς τὸ αὐτὸ πιττάκιον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ — ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ τὰ ἀνωτέρω σχόλια τῶν MM — σημειώνει: Kopie, Archiv Patmos. Flor. N 50β: auf einer langen Rolle von 25 - 27 cm. breite und 762 cm. lange unter anderen Stücken; Bombyzin... κτλ.

Εἰς εἰδικὴν μονογραφίαν του περὶ τῶν βασιλικῶν ἐγγράφων τοῦ ἐν Πάτμῳ ἀρχειοφυλακείου ὁ Dölger, ἀναφερόμενος εἰς πρόσταγμα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὸ ὁποῖον παρατίθεται ἐν τῷ εἰλητῷ, σημειώνει ὅτι τοῦτο (ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ὑπ' ἀρ. 3 - 6 ἔγγραφα τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς, ὡς θὰ ἴδωμεν) παραδίδεται ὑπὸ τοῦ μακροτάτου εἰλητοῦ (Rolle), ὅτι ἡ γραφή αὐτοῦ ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν γραφὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ πρέπει νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς³.

Ἐπειδὴ τὸ εἰλητόν τοῦτο δὲν πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ ὡς ἐνιαῖον σύνολον εἰς τὴν παρασκευαζομένην ἔκδοσιν τῶν Βυζαντινῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς⁴, ἐκρίθη σκόπιμον νὰ γίνῃ ἐνταῦθα συνολικὴ καὶ λεπτομερὴς παρουσίασις αὐτοῦ, διὰ νὰ ἐξετασθῶν τὰ ἐπὶ μέρους εἰδικὰ προβλήματα τοῦ τρόπου καὶ τοῦ χρόνου τῆς συντάξεώς του καὶ ἄλλα συναφῆ θέματα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ — (ἀρχ. Πάτμου ἀρ. 50). Τὸ εἰλητόν τοῦτο εἶναι ἀκέφαλον, σύγκειται δὲ ἐκ χάρτου βαμβυκίνου, χρώματος ὑπολεύκου πρὸς τὸ καστανόχρουν ἐκ τῆς πολυκαιρίας· ἐπεκολλήθη μεταγενεστέρως ἐπὶ ἄλλου χάρτου. Μῆκος: 7,455⁵, πλάτος: 0,260/0,265. Μῆκος γεγραμμένου μέρους: 7,32. Τὸ πλάτος τοῦ γεγραμμένου μέρους εἶναι κατὰ μέσον ὄρον 0,235 μέχρι

1. MM, τόμ. Γ', σελ. 33.

2. MM, τόμ. Γ', σελ. 44.

3. Dölger, *Patmos*, ἐν BZ 28 (1928), σελ. 337 - 338.

4. Περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης, τὴν ὁποίαν παρασκευάζει τὸ Κέντρον Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, βλ. τὰς ἐτησίαις ἐκθέσεις τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Καθηγ. Δ. Ζακυθηνοῦ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν, 3 (1961), Ἀθῆναι 1962, σελ. 84/85· 4 (1962), Ἀθῆναι 1963, σελ. 66/67· 5 (1963), Ἀθῆναι 1964, σελ. 72/73· 6 (1964), Ἀθῆναι 1965 (ὑπὸ ἐκτύπωσιν).

5. Τὸ μέγα μῆκος τοῦ εἰλητοῦ δυσχεραίνει τὴν ἀνέλιξιν καὶ ἀκριβῆ μέτρησίν του. Ὁ Dölger, ὡς εἶδομεν, ἀναβιβάζει τὸ μῆκος αὐτοῦ εἰς 7,62 μ. Ἀκριβεστέρα μέτρησις κατέδειξεν ὅτι τοῦτο εἶναι μόνον 7,455 μ. Ἡ μικρὰ αὐτὴ ἀνακρίβεια τοῦ Dölger δὲν δύναται νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ 1927 — ὅτε ὁ Dölger μετέβη εἰς Πάτμον — τὸ εἰλητόν ἦτο μακρότερον τοῦ νῦν σφριζομένου κατὰ 0,165 μ., διότι τὸ παλαιότερον ἐκπεσὸν καὶ νῦν ἀναγνωρισθὲν τεμάχιον ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ εἰλητοῦ (περὶ οὗ βλ. κατωτέρω) ἀναβιβάζει, συγκολλώμενον, τὸ συνολικὸν μῆκος τοῦ εἰλητοῦ εἰς 8,068 μ.

τοῦ στ. 447. Ἀπὸ τοῦ στ. 448 καὶ ἐξῆς τὸ κείμενον καταλαμβάνει ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ πλάτος τοῦ χάρτου (0,258). Περιθώρια· μέχρι τοῦ στ. 447: 0,013 (ἀριστ.) καὶ 0,012 (δεξιὰ). Ἀπὸ τοῦ στ. 448 κέ. τὰ περιθώρια εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτα.— Τὸ ἀκέφαλον σήμερον εἰλητὸν ἀποτελεῖται ἐκ 18 τεμαχίων, τῶν ὁποίων τὰ μήκη εἶναι: α' 0,31· β' 0,47· γ' 0,465· δ' 0,425· ε' 0,335· ς' 0,43· ζ' 0,46· η' 0,45· θ' 0,445· ι' 0,465· ια' 0,47· ιβ' 0,41· ιγ' 0,33· ιδ' 0,34· ιε' 0,40· ις' 0,43· ιζ' 0,37· ιη' 0,45. Τὰ τελευταῖα ἐξ τεμάχια (στ. 448 - 625), τῶν ὁποίων τὸ γεγραμμένον μέρος εἶναι, ὡς εἴπομεν, κατὰ τι πλατύτερον (τῶν ὁποίων καὶ ἡ γραφή, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶναι διάφορος), φαίνεται ὅτι ἦσαν γεγραμμένα ἐπὶ χάρτου πλατυτέρου, μετὰ δὲ τὴν συγκόλλησιν των ἐψαλιδίσθησαν ἐκατέρωθεν, ὥστε νὰ μὴ διαφέρουν ἢ ἐλάχιστα (κατὰ 0,005 μ.) ἀπὸ τὸ πλάτος τῶν προηγουμένων δώδεκα τεμαχίων.— Τὰ ἄνω τεμάχια ἐκολληθήσαν, ὡς συνήθως, ἐπὶ τῶν κάτω.— Λόγῳ τοῦ ἐπικολληθέντος ὀπισθεν χάρτου δὲν διακρίνεται ἂν ὑπάρχουν εἰς τὰ κολλήματα ὑπογραφαί.— Εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ σφζομένου τμήματος τοῦ εἰλητοῦ διατηρεῖται, πρὸ τοῦ κειμένου, τὸ κάτω μέρος μιᾶς σειρᾶς σταυρῶν γεγραμμένων ἐπὶ τοῦ κολλήματος (βλ. φωτ.).— Διατήρησις καλὴ κατὰ τόπους σητόβρωτον· ἄνω ἀριστερὰ ἐλλεῖπει ἐκ τοῦ ἀγράφου μέρους χάρτης διαστ. 0,30 × 0,003 περίπου. Αἱ εἰς τὸ τέλος τοῦ εἰλητοῦ ὑπογραφαί δυσανάγνωστοι καὶ ἐξίτηλοι λόγῳ φθορᾶς.— Σφζόμενοι στίχοι: 572.— Γ ρ α φ ῆ κανονικὴ καὶ ἐπιμεμελημένη, ἢ γνωστὴ γραφὴ τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας τοῦ ΙΑ΄ αἰ. Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς καὶ μελάνης (ὑπομελαίνης) εἶναι γεγραμμένον τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων ὡς καὶ αἱ ὑπογραφαί τῶν εἰς τὰ διάφορα σέκρετα ἐπικυρωσάντων τὰ ἐν λόγῳ ἐγγράφα ἀξιωματούχων μέχρι τοῦ στ. 439¹.— Δι' ἄλλων χειρῶν καὶ μελάνης :

α') εἰς τὸ τεμάχιον 12, μετὰ τὸ κείμενον βασιλικῆς λύσεως (MM, σελ. 94 - 95 = ἐγγρ. ὑπ' ἀρ. 14 τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς) καὶ μετὰ τὴν καταγραφὴν τῶν σεκρέτων, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἐγγράφον τοῦτο κατεστρώθη, διὰ καστανοχρόου μελάνης ἢ ὑπογραφῆ: *Γεώργιος ὁ Πλευρῆς* κτλ. (στ. 440 - 445), περὶ ἧς βλ. κατωτέρω, σελ. 107 κ.έ.

β') Τὸ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ κείμενον (στ. 446 - 619) εἶναι γεγραμμένον δι' ἄλλης, διαφόρου μὲν τῆς τοῦ ἀρχικοῦ γραφέως, ἀλλὰ συνηλικιώτιδος χειρὸς (μελάνη ὑπομελαίνα). Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ γραφὴ αὐτὴ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ κειμένου τῶν στ. 1 - 439, καίτοι ὀλιγώτερον κομψὴ καὶ μεγαλοπρεπῆς. Ἐπιμελεστέρα ὅμως ἐξέτασις ἀγεί εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ δύο διαφόρων χειρῶν. Τελείως διάφορα εἶναι κυρίως τὰ γράμματα κ, φ, ω, τ, β, γ, ζ, ξ καὶ ἡ συντομογραφία τῶν λέξεων ἢ βασιλεία μου (στ. 61 καὶ στ. 453).

1. Περὶ τούτου βλ. κατωτέρω, σελ. 100 κέ.

γ') Εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ εἰλητοῦ (στ. 620 - 625) — μετὰ τὰς διὰ τῆς αὐτῆς μὲ τὸ τελευταῖον κείμενον χειρὸς ὑπογραφὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τὸ τελευταῖον ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ (στ. 614 - 619) — τρεῖς ὑπογραφαὶ ἐπισκόπων δι' ἄλλης ἐκάστη χειρὸς (μελάνη ζωηρῶς μέλαινα).

Ὁρθογραφία. Ὁρθογραφικὰ σφάλματα εἰς τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ (στ. 440 - 445) καὶ τὰς ἰδιοχείρους ὑπογραφὰς τῶν ἐπισκόπων (στ. 620 - 625). Τονισμὸς κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρθός.— Πολυάριθμοι συντμήσεις. Σημειώματα: ἐπὶ τοῦ νότου: α' (διὰ νεωτέρας χειρὸς): *Ἴσον τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αἰοδίμου βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βεβαιωμένον ἐκ τοῦ βασιλικοῦ σεκρέτου, ὁμοίως καὶ ἡ ἀναγραφή τῆς Πάτμου διὰ τοῦ βασιλικοῦ νοταρίου, καθὼς καὶ ἡ ἀναγραφή τῶν ἐν λέρω πραγμάτων, γενομένη ὑπὸ Εὐσταθίου στρατηγοῦ προνοητοῦ σάμου τοῦ χαρσιανίτου, ἔτει 575*.— β' (διὰ χειρὸς Σακκελίωος): ἀρ. 50 - ἀντεγράφη.

Εἰς τὸ ἀκέφαλον τοῦτο εἰλητὸν ἔχουν καταγραφῆ ἓν ὄλφ 15 ἔγγραφα. Μία σειρὰ σταυρῶν, ἡ ὁποία, ὡς εἶδομεν, εὐρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀκεφάλου σήμερον εἰλητοῦ, φανερώνει ὅτι πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρχε συγκεκολλημένον ἐν τούλάχιστον ἀκόμη τεμάχιον, ἐπομένως καὶ ἐν τούλάχιστον ἀκόμη ἔγγραφον¹. Τὸ τεμάχιον τοῦτο τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκπέσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰλητοῦ, ἀνεγνώρισα καὶ ἠδυνήθην νὰ ταυτίσω κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν. Εἶναι ἀκέφαλον ἐπίσης τεμάχιον (καταγεγραμμένον ὡς αὐτοτελὲς ἔγγραφον ὑπὸ τοῦ Φλωρίδου, ἀρ. 6), διαστ. 0,613 × 0,260 (γεγραμμένον μέρος: 0,580 × 0,236), εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου διακρίνεται σαφῶς τὸ ἄνω τμήμα σειρᾶς σταυρῶν. Τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν σταυρῶν τὸ κάτω τμήμα εὐρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀκεφάλου εἰλητοῦ. Αἱ γραμμαὶ τῶν σταυρῶν τούτων συμπίπτουν ἀπολύτως. Ἐπὶ πλέον δέ, ἡ ὁμοιότης τῆς γραφῆς, τῆς μελάνης, τῶν διαστάσεων καὶ τῆς ποιότητος τοῦ χάρτου, ἄγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦτο ἀνήκει καὶ πρέπει νὰ συκολληθῆ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀκεφάλου εἰλητοῦ. Μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ νέου τεμαχίου, τὸ εἰλητὸν διασφῶζει ἐν συνόλῳ 53 + 572 = 625 στίχους. Τοιοῦτοτρόπως τὸ μῆκος τοῦ εἰλητοῦ αὐξάνει κατὰ 0,613 μ., ἥτοι φθάνει εἰς συνολικὸν μῆκος (7,455 + 0,613 =) 8,068 μ. Δεδομένου δὲ ὅτι, τὸ προστιθέμενον ἐν ἀρχῇ τεμάχιον παρέχει τὸ ἥμισυ περιπου τοῦ κειμένου γνωστοῦ ἔγγραφου², εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ ἀρχικὸν μῆκος τοῦ

1. Παρομοία σειρὰ σταυρῶν εὑρηται μετὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 2 ἔγγραφον καὶ πρὸ τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 ἔγγραφου τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς (μεταξὺ τῶν στ. 182 καὶ 183), γεγραμμένη ὡσαύτως εἰς τὴν γραμμὴν συκολλήσεως τῶν δύο τεμαχίων χάρτου.

2. Πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ χρυσοβούλλου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς ἐδωρεῖτο εἰς τὸν Χριστόδουλον τὴν νῆσον Λειψῶ καὶ κτήματα τῆς Λέρου (MM, τόμ. 5', σελ. 25 - 28, ἀρ. 8). Τὸ πρωτότυπον τοῦ χρυσοβούλλου τούτου (ἀρ. Φλωρ. 5), τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον εἶναι τὸ ἀνευρεθὲν ἀκέφαλον τεμάχιον τοῦ εἰλητοῦ, σφῶζεται ἐν Πάτμῳ καὶ ἔχει μῆκος 2,10 μ. Ἀνάλογον μῆκος εἶχεν ἀσφαλῶς καὶ τὸ ἀκέφαλον σήμερον ἀντίγραφον αὐτοῦ.

είλητοῦ θὰ ὑπερέβαινε τὰ 10 μέτρα. Τοιούτου μήκους βυζαντινὸν ἔγγραφον ἀποτελεῖ, καθ' ὅσον γνωρίζω, παράδειγμα σπάνιον¹.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ — Εὐθὺς μετὰ τὸ προστεθέν, ἐν ἀρχῇ τοῦ εἰλητοῦ, νέον τεμάχιον (στ. 1 - 53), ἀναγινώσκομεν: *Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκνητοῦ βασιλικοῦ χρυσοβούλλου λόγου | τῆς νήσου Πάτμου* (στ. 54 - 55). Παρόμοια ἴσα, ἥτοι ἀντίγραφα ἐπισήμων ἐγγράφων, ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τοῦ εἰλητοῦ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.— Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι κατὰ σειρὰν τὰ ἑξῆς:

1. (στ. 1 - 53) Τὸ ἀκέφαλον ἀνευρεθὲν τμήμα χρυσοβούλλου (Φλωρ. ἀρ. 6).

Ἄρχ.: ...ἀλλ' ἀναφαιρέτως τε καὶ αἰωνίως καὶ ἄχρισ...

Τελ.: ...ἔτει τῷ ἑξακισχιλιοστῷ πεντακισιοστῷ ἐνενηκοστῷ πέμπτῳ, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐ[σε]βὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημεινᾶτο κράτος † — Ἐπεταί, ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ, τὸ ἄνω μέρος σειρᾶς ἕξ σταυρῶν.

Χρονολογία: Μάιος 6595 [1087], ἰνδ. ι'.

Παράδοσις: Τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου σφύζεται ἐν Πάτμῳ τὸ πρωτότυπον (Φλ. ἀρ. 5).

Περιεχόμενον: Ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς δωρεῖται εἰς τὸν Χριστόδουλον τὴν νῆσον Λειψῶ, δύο προάστια τῆς Λέρου καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ κάστρου τοῦ Παντελίου, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ παρέχει φορολογικὰς ἀπαλλαγὰς.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 25 - 28, ἀρ. 8 (ἐκ τοῦ πρωτοτύπου).

Βιβλιογρ.: D o l g e r, *Regesten*, ἀρ. 1139.— Τ ο ῦ α ὑ τ ο ῦ, *Patmos*, σελ. 337.

2. (στ. 54 - 182) † *Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκνητοῦ βασιλικοῦ χρυσοβούλλου λόγου τῆς Πάτμου †*

Ἄρχ.: Καὶ πᾶσι μὲν ὑπέχειν τὰς ἀκοάς...

Τελ.: ...ὑπεσημεινᾶτο κράτος †.

Χρονολογία: Ἀπρίλιος 6596 [=1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Τοῦ ἐγγράφου τούτου σφύζεται εἰσέτι ἐν Πάτμῳ τὸ πρωτότυπον (ἀρ. Φλωρ. 7), λίαν ἐφθαρμένον. Παραδίδεται ὡσαύτως εἰς πλεῖστα ἀντίγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ παλαιότερον, τὸ ὑπ' ἀριθ. 47 κατὰ Φλωρ., κεκυρωμένον ἀντίγραφον φέρον τὴν ὑπογρα-

1. Πρόσφατος εἰδικὴ μελέτη τοῦ L. Santifaller (*Über Papierrollen als Beschreibstoff*, ἐν *Mélanges E. Tisserant*, τόμ. Ε', Βατικανὸν 1964, σελ. 361 - 371) ἀπαριθμεῖ βυζαντινὰ καὶ ἄλλα χαρτῶα εἰλητά, ἐξ ὧν ἐν μόνον καθαρῶς Βυζαντινὸν ἔγγραφον προσεγγίζει τὸ μήκος τοῦ ἡμετέρου: χρυσοβούλλου Κωνσταντίνου Δούκα, τοῦ ἔτους 1066, ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους μονῆς Λαύρας (μήκος 7,45 μ.). Ἐκ τῶν ἄλλων Βυζαντινῶν ἐγγράφων ὁ Santifaller μνημονεύει σφζομένην *Nachzeichnung* χρυσοβούλλου τοῦ Στεφάνου Δουσάν ὑπὲρ τῆς μονῆς Φιλοθέου (*Schatzkammer*, ἀρ. 53) τοῦ ἔτους 1346 (μήκος 8,45 μ.).— Μνημονευτέον ὡσαύτως τὸ πρακτικὸν τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας τοῦ ἔτους 1264, μήκους 9,85 μ.: Βλ. Δ. Ἄ. Ζακυθηνοῦ, *Τὸ κτηματολόγιον τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα*, Ἑλληνικά 5 (1932), σελ. 325.— Θ. Τζαννετάου, *Τὸ πρακτικὸν τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας τοῦ 1264 καὶ ἡ ἐπιτομὴ αὐτοῦ*, Ἀθῆναι 1965, σελ. 5.

φήν τοῦ κριτοῦ τοῦ βήλου καὶ ἐπὶ τοῦ ἵπποδρομίου, εἶναι πιθανώτατα σύγχρονον τοῦ εἰλητοῦ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Περιεχόμενον: Πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου παραχωρεῖται ἡ νῆσος Πάτμος εἰς τὸν Χριστόδουλον.

Ἐκδόσεις: Τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο τοῦ Ἀλεξίου ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν ΜΜ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς ἐπὶ τῇ βάσει μεταγενεστέρων ἀντιγράφων αὐτοῦ (ΜΜ, σελ. 44 - 49, ἀρ. 13).

Βιβλιογρ.: Dölger, *Regesten*, ἀρ. 1147.—Τοῦ αὐτοῦ, *Patmos*, σελ. 337.

Παρατηρήσεις: Ὁ γραφεὺς τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν εἰλητοῦ ἀρχίζει μετὰ τὴν φράσιν τὸ ἴσον τοῦ τιμίου κλπ., εἰς τὸ τέλος δὲ δὲν παραθέτει, ὡς πράττει συνήθως, τὰς καθιερωμένας φράσεις τῶν κεκυρωμένων ἀντιγράφων (λ.χ. *εἶχε καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ αὐτοκράτορος* κλπ.) καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τοῦτο. Κατὰ ταῦτα, ὁ γραφεὺς προφανῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐπίσημον ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου (Kanzleikopie), ἐξ ἰδίας δὲ πρωτοβουλίας ἔγραψε τὸ ἐπίτιλον τὸ ἴσον τοῦ τιμίου... κλπ.

Μετὰ τὸ κείμενον τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου (μετὰ τὸν στ. 182), σειρὰ δέκα σταυρῶν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς τοῦ γραφέως, ἐπὶ τῆς γραμμῆς συγκολλησεως νέου τεμαχίου χάρτου.

3 - 6. Τὰ ὑπ' ἀρ. 3, 4, 5 καὶ 6 ἐγγράφα τοῦ εἰλητοῦ περιέχουν τὸ κείμενον τοῦ αὐτοῦ πιττακίου Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, τετράκις ἀντιγεγραμμένον ἀπὸ τὰ ἰσάριθμα ἀντίτυπα αὐτοῦ, ὡς εἶχον καταστρωθῆ ταῦτα εἰς τέσσαρα σέκρετα τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ἐκάστοτε ἐπικυρώσεων. Οἱ Miklosich καὶ Müller ἐκδίδουν ἅπαξ τὸ κείμενον ἄνευ σχολίων, συγκεντρώνουν δὲ εἰς συνεχῆ ὑπὸ τὸ κείμενον σειρὰν πάσας τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τοῦτο εἰς τὰ τέσσαρα σέκρετα ἀξιωματούχων, διαχωρίζοντες ταύτας ἐκάστοτε διὰ τινος φράσεως ἰδικῆς τῶν ἐπινοήσεως, μὴ περιεχομένης εἰς τὸ εἰλητόν. Λ.χ. ἡ φράσις (ΜΜ, σελ. 50, 9 - 10) *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ γενικοῦ λογοθέτου κατὰ μῆνα ἀπρίλιον τῆς ια' ἰνδικτιῶνος*, δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ. Παρέχουν τοιοῦτοτρόπως ὄχι μόνον ἀνακριβῆ, ἀλλὰ καὶ παραπλανητικὴν εἰκόνα περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἐγγράφου.

Ὁ Dölger ἀναγράφει εἰς τὰ *Regesten* ἅπαξ, ὑπ' ἀρ. 1148, τὸ ἐν λόγῳ πιττάκιον τοῦ Ἀλεξίου παραπέμπων εἰς τοὺς ΜΜ (σελ. 49 - 50). Ἀναγνώσας δὲ μόνον τὸ ἐπίτιλον τῆς ἐκδόσεως ΜΜ, σημειώνει ἀπλῶς ὅτι τὸ ἐγγράβον κατεστρώθη εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν.

3. (στ. 183 - 206) *τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταπεμφθέντος εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν καὶ καταστρωθέντος ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν ἀπρίλιον μῆνα τῆς ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως ἴ.*

Ἄρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *...μηνὶ ἀπριλλίῳ, ἰνδικτιῶνος ἐνδεκάτης ἴ.* Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς, ὑπογραφαὶ δέκα ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν.

Χρονολογία: Ἀπρίλιος [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Τὸ κείμενον τοῦ πιττακίου παραδίδεται ὑπὸ τοῦ εἰλητοῦ ὡς καταστρωθὲν εἰς τρία ἄλλα σέκρετα. Βλ. τὰ ὑπ' ἀρ. 4, 5 καὶ 6 ἔγγραφα τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς. Τὸ πρωτότυπον δὲν διεσώθη.

Περιεχόμενον: Ὁ αὐτοκράτωρ διατάσσει ὅπως τὸ ὑπ' ἀρ. 2 ἔγγραφον (τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς) καταστρωθῆ εἰς τὸ σέκρετον τοῦτο καὶ ὅπως παραδοθῶν εἰς τὸν Χριστόδουλον κεκυρωμένα ἀντίγραφα τοῦ πιττακίου τούτου.

Ἐκδόσεις: MM, ἀρ. 14, σελ. 49 (κείμενον), 49 - 50 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: D ö l g e r, *Regesten*, ἀρ. 1148.— Τ ο ὕ α ὐ τ ο ὕ, *Patmos*, σελ. 337 - 338. C h. D i e h l, *Remarques sur deux chartes byzantines de Patmos*, Byzantion 4 (1927/8), σελ. 1 - 6.

Παρατηρήσεις: Οἱ MM εἰς τὸ τέλος τῆς ἐκδόσεως τοῦ κειμένου ἀναγράφουν τὴν φράσιν *εἶχε καὶ τὴν διὰ κηροῦ συνήθη σφραγίδα τοῦ βασιλέως*, ἣ ὅποια εἰς οὐδὲν ἐκ τῶν τεσσάρων ἀντιτύπων τοῦ πιττακίου τούτου παραδίδεται. Ἄγνωστον πόθεν παρέλαβον ταύτην, ἐφ' ὅσον ἕτερα, πλὴν τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ εἰλητοῦ ἀντιγράφων, δὲν μαρτυροῦνται οὔτε ὑπὸ τοῦ Φλωρίδου, οὔτε ὑπὸ τῶν MM.

4. (στ. 207 - 225) *†* Τὸ ἴσον τοῦ καταστρωθέντος βασιλικοῦ πιττακίου εἰς τὸ σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ἰα' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως *†*.

Ἄρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *...μηνὶ ἀπριλλίω, ἰνδικτιῶνος ἰα' †*. Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, δέκα ὑπογραφαὶ τῶν ἐπικυρωσάντων τοῦτο ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τοῦ γενικοῦ λογοθέτου.

Χρονολογία: Ἄπριλιος [1088], ἰνδ. ἰα'.

Παράδοσις: Ὡς ἤδη ἐλέχθη, τὸ πιττάκιον τοῦτο παραδίδεται καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀρ. 3, 5 καὶ 6 ἔγγραφων τοῦ εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Βλ. ἄνωτ., ἀρ. 3.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 49 (κείμενον), 50 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: D ö l g e r, *Patmos*, σελ. 337 - 338.— D i e h l, αὐτόθι.

Παρατηρήσεις: Πρὸ τῶν ὑπογραφῶν οἱ MM σημειώνουν (σελ. 50, 9 - 10): *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ γενικοῦ λογοθέτου κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ἰα' ἰνδικτιῶνος*. Ἡ φράσις αὕτη, τὴν ὅποιαν οἱ ἐκδῶται παρέλαβον ἐκ τοῦ ἀπογράφου τῶν Πατμίων λογίων Σακκελίωνος - Φλωρίδου - Παπάζογλου (ἀπογρ. φ. 152), δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ εἰλητόν.

5. (στ. 226 - 239) *†* Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα τῆς παρούσης ἰα' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως *†*.

Ἄρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *μηνὶ ἀπριλλίω, ἰνδικτιῶνος ἰα' †*. Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, ἕξ ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τούτου.

Χρονολογία: Ἄπριλιος [1088], ἰνδ. ἰα'.

Παράδοσις: Βλ. τὰ ὑπ' ἀριθ. 3, 4 καὶ 6 ἔγγραφα τοῦ εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Βλ. ἄνωτ., ἀρ. 3.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 49 (κείμενον), 50 - 51 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: Βλ. ἄνωτ., ἀρ. 3 καὶ 4.

Παρατηρήσεις: Πρὸ τῶν ὑπογραφῶν οἱ MM ἀναγράφουν (σελ. 50, 31 - 32), ἀκολου-

θοῦντες τὴν μεταγραφὴν Φλωρίδου, τὴν μὴ ὑπάρχουσαν ἐν τῷ κειμένῳ φράσιν: *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ια' ἰνδικτιῶνος* (ἀπόγρ. Φλωρ., φ. 152).

6. (στ. 240 - 252) *† Τὸ ἴσον τοῦ καταστρωθέντος τιμίου καὶ προσκνητοῦ πιττακίου εἰς τὸ σέκρετον τῆς σακέλλης κατὰ τὴν κθ' τὴν τοῦ ἀπριλλίου μηνός, ἰνδικτιῶνος ια' καὶ περιέχοντος οὕτως †.*

Ἄρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἐδωρήσατο...*

Τελ.: *...μηνὶ ἀπριλλίῳ, ἰνδικτιῶνος ια' †.* Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, ἕξ ὑπογραφαὶ ὑπαλλήλων τοῦ σεκρέτου τῆς σακέλλης.

Χρονολογία: 29 Ἀπριλίου [1088], ἰνδ. ια'.

Περιεχόμενον: Τὸ αὐτὸ μὲ τῶν ὑπ' ἀρ. 3, 4 καὶ 5 ἐγγράφων τοῦ εἰλητοῦ.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 49 (κειμενον), 51 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: Βλ. ἄνωτ., ὑπ' ἀρ. 3.

Παρατηρήσεις: Οἱ MM, πρὸ τῶν ὑπογραφῶν, σημειῶνουν (σελ. 51, 9 - 10): *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τῆς σακέλλης κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ια' ἰνδικτιῶνος* (πρβλ. καὶ ἀπόγραφον Φλωρ., φ. 152^v).

Κατὰ ταῦτα, τὸ κείμενον τοῦ αὐτοῦ πιττακίου κατεστρώθη πρῶτον εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν, ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου, ὕστερον εἰς τὸ σέκρετον τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου καὶ τέλος εἰς τὸ σέκρετον τῆς σακέλλης. Ἡ κατάστρωσις εἰς τὰ τέσσαρα σέκρετα ἐγένετο κατὰ τὸν Ἀπρίλιον μῆνα τῆς ια' ἰνδικτιῶνος (1088).

7 - 10.— Τὰ ὑπ' ἀριθ. 7, 8, 9, 10 ἐγγράφα τοῦ εἰλητοῦ περιέχουν κείμενον ἐτέρου πιττακίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τετράκις ὡσαύτως ἀντιγεγραμμένον ἀπὸ ἰσάριθμα ἀντίτυπα αὐτοῦ, ὡς εἶχον καταστρωθῆ ταῦτα εἰς τέσσαρα κατὰ σειρὰν σέκρετα τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας. Ὑπὸ τὸ κείμενον αἱ ἀντίστοιχοι ἐκάστοτε ἐπικυρώσεις (διὰ τῆς αὐτῆς μὲ τὸ κείμενον χειρός). Οἱ MM ἐκδίδουν τὸ κείμενον τοῦ πιττακίου ἄνευ σχολίων, συγκεντρῶνουν δὲ πάλιν εἰς συνεχῆ σειρὰν, ὑπὸ τὸ κείμενον, πάσας τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τοῦτο εἰς τὰ τέσσαρα σέκρετα ἀξιωματούχων, διαχωρίζοντες ταύτας ἐκάστοτε — ὡς ἔπραξαν καὶ διὰ τὰ ὑπ' ἀριθ. 3, 4, 5, 6 ἐγγράφα — διὰ τινος φράσεως ἰδικῆς τῶν ἐπινοήσεως (δανειζόμενοι ταύτην ἴσως ἐκ τῶν ἀπογραφῶν Φλωρίδου - Σακκελίωτος - Παπάζογλου).

Ὁ Dölger εἰς τὰ *Regesten* ἀναγράφει ἅπαξ, ὑπὸ τὸν ἀρ. 1151, τὸ ἐν λόγῳ πιττάκιον τοῦ Ἀλεξίου, παραπέμπων εἰς τοὺς MM (σελ. 53 - 55), περιορίζεται δὲ νὰ σημειώσῃ, ὡς ἔπραξε καὶ διὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 1148 ἐγγρ. τῶν *Regesten*, ὅτι τοῦτο κατεστρώθη εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν.

7. (στ. 253 - 273) *† Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκνητοῦ βασιτικοῦ πιττακίου τοῦ καταπεμφθέντος εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν καὶ καταστρω-*

θέντος ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν μᾶιον μῆνα τῆς παρούσης ια΄ ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως *ϝ*.

Ἄρχ.: *Εἰ τάχα διὰ τῆς προγεγονίας προστάξεως...*

Τελ.: *...εἰς ἀσφάλειαν. τῷ¹ δὲ μηνὶ μαῖω κς² ἰνδ. ια΄ διὰ γραμμάτων τοῦ μεγαλειπυφανεστάτου πρωτονωβελισσίμου καὶ λογοθέτου τῶν σεκρέτων καὶ ἡ διὰ κηροῦ σφραγίς τῷ βουλλωτηρίῳ τῆς ἁγίας ἡμῶν δεσποίνης *ϝ*.* Ἀκολουθοῦν ἑπτὰ ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ ἐν λόγῳ σεκρέτου.

Χρονολογία: 26 Μαΐου [1088], ἰνδ. ια΄.

Παράδοσις: Παραδίδεται καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀρ. 8, 9, 10 ἐγγράφων τοῦ εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ πιττάκιου ἐπικυρώνονται αἱ γενόμεναι προγενεστέρας διὰ χρυσοβούλλου φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ εἰς τὴν Πάτμον, ὀρίζεται δὲ ὅπως τὸ πιττάκιον τοῦτο καταστρωθῆ εἰς τὸ σέκρετον, παραδοθῆ δὲ ἀντίγραφον εἰς τὸν Χριστόδουλον.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 53 - 54, ἀρ. 16.

Βιβλιογρ.: D Ǿ l g e r, *Regesten*, ἀρ. 1151.— Τ ο ὕ α ὗ τ ο ὕ, *Patmos*, σ. 339 - 340.

Παρατηρήσεις: α΄) Τὸ ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῶν MM κείμενον ἀκολουθεῖ τὸ ἀντίγραφον τοῦτο.— Τὰ λοιπὰ ἀντίγραφα, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, παρουσιάζουν μεταξύ των μικρὰς διαφορὰς εἰς τὸ τέλος.

β΄) Τὸ πιττάκιον τοῦτο ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπιγράφεται βασιλικὸν (καὶ οὐχὶ δεσποινικὸν) πιττάκιον, χαρακτηρίζεται δηλονότι ὡς ἀπολυθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐν τέλει δὲ φέρεται ὡς σφραγισθὲν διὰ τῆς κηρίνης σφραγίδος τῆς βασιλομήτορος Ἄννης τῆς Δαλασσηνῆς³.

γ΄) Τρεῖς ἐκ τῶν ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν, οἱ ὅποιοι ἐπικυρώνουν τὸ πιττάκιον τοῦτο, εἶχον ἐπικυρώσει κατὰ τὸν Ἀπρίλιον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἕτερον πιττάκιον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὸ παραδιδόμενον διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 - 5 ἐγγράφου τοῦ εἰλητοῦ. Οὗτοι εἶναι: Βασίλειος ὁ Γοργονίτης (MM, σελ. 54, 2 - 3 καὶ σελ. 49, 26 - 27), Βασίλειος ὁ Ρωμανὸς (MM, σελ. 54, 6 - 7 καὶ σελ. 49, 32 - 33) καὶ Ἰωάννης ὁ Καριανίτης (MM, σελ. 54, 8 - 9 καὶ σελ. 49, 30 - 31).

1. Γραπτέον τό.

2. Οὐχὶ κγ', ὡς ἐκδίδουν οἱ MM.

3. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ἀναχωρῶν εἰς μακρυνὴν ἐκστρατείαν, ὤριζε διὰ χρυσοβούλλου — τοῦ ὁποίου τὸ κείμενον διασφύζει ἡ Ἄννα Κομνηνὴ (Ἀλεξιάς Γ', 6, ἐκδ. Leib, τόμ. Α', σελ. 121· πρβλ. D Ǿ l g e r, *Regesten*, ἀρ. 1073) — ὅπως κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἀνατεθῆ ἡ περὶ τῶν σεκρετικῶν τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων διοικήσεως φροντίς εἰς τὴν βασιλομήτορα. Τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀπολυόμενα ἐγγράφα θὰ ἔχουν τὸ κῦρος βασιλικῶν ἐγγράφων, θεωρούμενα ὡς ἐγγράφα αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, θὰ φέρουν δὲ τὴν σφραγίδα τῆς βασιλομήτορος: *...ἄπερ ἂν ἐγγράφως διορίσῃται [ἡ βασιλομήτωρ], τὸ κῦρος ἔξουσι μόνιμον, ὡς παρὰ τοῦ γαληνίου κράτους τῆς βασιλείας μου οἰκονομούμενα καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος αὐτῆς [τῆς βασιλείας μου] τὰ γραφέντα ἀποστοματιζόμενα [...], σφραγίδα φέρουσαι αὐτῆς [τῆς βασιλομήτορος] τὴν Μεταμόρφωσιν καὶ τὴν Κοίμησιν, ὡς α ὕ τ ῆς τ ῆς β α σ ι λ ε ἰ α ς μ ο υ λο γ ι σ θ ῆ σ ο ν τ α ι.* Βάσει τῶν ὡς ἄνω παραχωρηθεισῶν εἰς τὴν Ἄνναν Δαλασσηνὴν ἐξουσιῶν καὶ ἀρμοδιοτήτων, ἔχει ἀπολυθῆ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Πατριακὸν ἐγγράφον, ἐπιγραφὴν μὲν ὡς βασιλικὸν πιττάκιον, σφραγισθὲν δὲ διὰ τῆς σφραγίδος τῆς βασιλομήτορος.— Ὅμοιαν περίπτωσιν ἔχομεν εἰς βασιλικὸν πρόσταγμα τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' (Ἰούλ. 1082), εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῆ ἡ διὰ κηροῦ β α σ ι λ ι κ ῆ σ φ ρ α γ ῖ ς τ ῷ β ο υ λ λ ω τ η ρ ῖ ῳ τ ῆς ἁ γ ῖ α ς δ ε σ π ο ῖ ν η ς καὶ μ η τ ρ ὸ ς τ ο ῦ β α σ ι λ ε ὠ ς (Ζέπου, *Jus*, τόμ. Α', σελ. 296 - 298).— Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀντιβασιλείας κλπ. βλ. D Ǿ l g e r, ἐν BZ 36 (1936), σελ. 129 κ.έ.

8. (στ. 274 - 291) *Τὸ ἴσον τοῦ τιμίον καὶ προσκνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος ἐν τῷ τῆς σακέλλης σεκρέτω κατὰ τὴν κζ' τοῦ μαῖου μηνὸς τῆς ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως ᾤ.*

Ἄρχ.: Εἰ τάχα διὰ τῆς προγεγονυίας προστάξεως...

Τελ.: ...εἰς ἀσφάλειαν. μηνὶ μαῖω κς', ἰνδ. ια' διὰ γραμμάτων τοῦ μεγαλεπιφανεστάτου λογοθέτου τῶν σεκρέτων καὶ ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς ᾤ. Ἀκολουθοῦν ἕξ ὑπογραφαὶ ἀξιωματοῦχων τοῦ σεκρέτου, διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς.

Χρονολογία: 27 Μαῖου [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Παραδίδεται καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀρ. 7, 9, 10 ἔγγρ. τοῦ εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 7.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 53 (κείμενον), 54 (ὑπογραφαί).

Βιβλιογρ.: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. 7.

Παρατηρήσεις: α') Εἰς τὸ κείμενον δὲν ὑπάρχει ἡ φράσις κατεστρώθη ἐν τῷ τῆς σακέλλης σεκρέτω (MM, σελ. 54, 13 - 14).

β') Τρεῖς ὑπογραφαὶ ἀξιωματοῦχων εἶναι αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τῶν ἐπικυρωσάντων τὸ ὑπ' ἀρ. 3 ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ: Κωνσταντίνου τοῦ Μωροχαρζάνη (MM, σελ. 54, 17 - 18, σελ. 51, 13 - 14), Ἐπιφανίου τοῦ Ἐξαμιλίτου (MM, σελ. 54, 19 - 20, καὶ σελ. 51, 15 - 16) καὶ Ἰωάννου Πριγκούλου (MM, σελ. 54, 21 - 22 καὶ σελ. 51, 19 - 20).

9. (στ. 292 - 309) *Τὸ ἴσον τοῦ καταστρωθέντος βασιλικοῦ πιττακίου εἰς τὸ σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου κατὰ τὸν μαῖον μῆνα ἰνδικτιῶνος ια' καὶ περιέχοντος οὕτως ᾤ.*

Ἄρχ.: Εἰ τάχα καὶ διὰ τῆς προγεγονυίας προστάξεως...

Τελ.: ...εἰς ἀσφάλειαν. τὸ δὲ μηνὶ μαῖω κς' ἰνδ. ια' σὺν τῷ κατεστρώθῃ τοῦ λογοθέτου τῶν σεκρέτων καὶ ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς τῆς ἀγίας ἡμῶν δεσποίνης ᾤ. Ἀκολουθοῦν διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς πέντε ὑπογραφαὶ ὑπαλλήλων τοῦ σεκρέτου τοῦ γενικοῦ λογοθέτου.

Χρονολογία: 26 Μαῖου [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 7.

Περιεχόμενον: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. 7.

Ἐκδόσεις καὶ Βιβλιογρ.: Βλ. ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 7.

Παρατηρήσεις: α') Ἡ φράσις κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ κλπ., τὴν ὁποῖαν σημειῶνουν οἱ MM πρὸ τῶν ὑπογραφῶν, δὲν ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ εἰλητοῦ.

β') Τρεῖς ἀξιωματοῦχοι τοῦ σεκρέτου τούτου εἶχον ἐπικυρώσει καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 4 ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους: Θεόδωρος ὁ τοῦ ἀκτουαρίου (MM, σελ. 54, 34 - 35 καὶ σελ. 50, 15 - 16), Βασίλειος ὁ Χαλκού... (MM, σελ. 54, 34 - 35 καὶ σελ. 50, 15 - 16), Λέων ὁ Ἐξαμιλίτης (MM, σελ. 55, 1 - 2 καὶ σελ. 50, 20 - 21).

γ') Καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔγγραφου τούτου ἀπαντᾷ ἡ φράσις: ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς τῆς... δεσποίνης, περὶ ἧς βλ. ἄνωτέρω σελ. 103.

10. (στ. 310 - 325) *Τὸ ἴσον τοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου κατὰ τὸν μαῖον μῆνα τῆς παρουσίας ια' ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως ᾤ.*

Ἄρχ.: Εἰ τάχα διὰ τῆς προγεγονυίας προστάξεως...

Τελ.: ...εἰς ἀσφάλειαν. τὸ δὲ μηνὶ μαῖω κς' ἰνδ. ια' σὺν τῷ κατεστρώθῃ τοῦ λογοθέ-

του τῶν σεκρέτων καὶ ἡ διὰ κηροῦ σφραγίς τῆς ἀγίας ἡμῶν δεσποίνης ᾤ. Ἀκολουθοῦν τέσσαρες ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τούτου (διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς).

Χρονολογία: 26 Μαΐου [1088], ἰνδ. ια'.

Παράδοσις, Περιεχόμενον, Ἐκδόσεις, Βιβλιογρ.: Βλ. ἄνωτ., ἔγγρ. ὑπ' ἀρ. 7.

Παρατηρήσεις: α') Ἡ φράσις (MM, σελ. 55) *κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου* κλπ. δὲν ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ εἰλητοῦ.

β') Δύο ἀξιωματοῦχοι τοῦ σεκρέτου τούτου ὑπογράφουν ἐπίσης καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 5 ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ: ὁ μάγιστρος Νικήτας (MM, σελ. 55, 7 - 8 καὶ σελ. 50, 33) καὶ Ἀναστάσιος ὁ Ματζού...¹ (MM, σελ. 55, 10 - 11 καὶ σελ. 51, 1 - 2).

Συμφώνως πρὸς τὰ ἄνωτέρω, τὸ κείμενον τοῦ πιττακίου τούτου τοῦ Ἀλεξίου κατεστρώθη διαδοχικῶς εἰς τὰ σέκρετα: α' τῶν οἰκειακῶν, β' τῆς σακέλλης, γ' τοῦ γενικοῦ λογοθέτου, δ' τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου. Τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὸν Μάιον μῆνα. Μνημονευτέον ὅτι ἡ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ εἰλητοῦ κατάστρωσις τοῦ ἐν λόγῳ πιττακίου εἰς τὰ σέκρετα δὲν ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν μὲ τὸ ἄνωτέρω μνημονευθὲν πιττάκιον (ἀρ. 3 - 6 ἔγγρ.) σειρὰν. Εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι ὁ γραφεὺς τοῦ εἰλητοῦ μετέβαλε διὰ τὸ δεύτερον πιττάκιον τὴν χρονολογικὴν σειρὰν καταστρώσεως εἰς τὰ σέκρετα. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ὑπ' ἀρ. 8 ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ, τὸ καταστρωθὲν εἰς τὸ σέκρετον τῆς σακέλλης, φέρει χρονολογίαν κς' Μαΐου, ἰνδ. ια', ἐνῶ τὰ ἐπόμενα ὑπ' ἀρ. 9 καὶ 10, τὰ καταστρωθέντα ἀντιστοίχως εἰς τὰ σέκρετα τοῦ λογοθέτου τῶν σεκρέτων καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου, φέρουν ἡμερομηνίαν κς' Μαΐου, ἰνδ. ια', ἧτοι κατεστρώθησαν εἰς τὸ ἐν λόγῳ σέκρετον μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς καταστρώσεώς των εἰς τὸ σέκρετον τῆς σακέλλης. Ἐὰν λοιπὸν τὸ ὑπ' ἀρ. 8 ἔγγρ. τοποθετηθῇ μετὰ τὰ ὑπ' ἀρ. 9 καὶ 10, ἡ σειρὰ καταστρώσεως εἰς τὰ σέκρετα θὰ εἶναι ὡς ἡ τῶν ἔγγράφων 3 - 6, ἧτοι: α') σέκρετον τῶν οἰκειακῶν, β') σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου, γ') σέκρετον τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθέτου καὶ δ') σέκρετον τῆς σακέλλης².

11. (στ. 326 - 338) ᾤ Τὸ ἴσον τοῦ καταπεμφθέντος τιμίου καὶ προσκνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου καὶ καταστρωθέντος εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν κατὰ τὸν ἰούνιον μῆνα τῆς παρούσης δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ καὶ περιέχοντος οὕτως ᾤ³.

1. Ματζού...: Ματζούκης MM. Ἡ συμπλήρωσις πιθανωτάτη· πρβλ. MM, τόμ. 5', σελ. 4.

2. Τοῦτο διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ D ö l g e r, ὁ ὁποῖος ἐσχολίασε τὴν κατάστρωσιν τοῦ ἔγγράφου εἰς τὰ σέκρετα (*Patmos*, σελ. 337 κ.έ.).

3. Οἱ MM προτάσσουν τοῦ κειμένου ἕτερον ἐπίτιτλον: Τὸ ἴσον τοῦ βασιλικοῦ καὶ προσκνητοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν καὶ καταστρωθέντος ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς παρούσης δεκάτης ἰνδικτιῶνος καὶ περιέχοντος οὕτως (MM, σελ. 29).

"Αρχ.: *Ἡ βασιλεία μου ἔδωρήσατο...*

Τελ.: *...μηνὶ Ἰουνίῳ, ἰνδικτιῶνος δεκάτης γ'.* Ἀκολουθοῦν τέσσαρες ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τούτου.

Χρονολογία: Ἰούνιος [1087], ἰδ. ε'.

Παράδοσις: Τοῦ πιττακίου τούτου σφύζεται ἐν Πάτμῳ καὶ ἕτερον παλαιὸν ἀντίγραφον (ἀρ. Φλωρ. 63), μετὰ τῶν αὐτῶν ὑπογραφῶν (διὰ τῆς αὐτῆς μετὰ τὸ κείμενον χειρὸς), τὸ ὁποῖον δὲν ἀναφέρουν οἱ MM εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου. Ἐπὶ τοῦ νότου τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον φέρει παλαιότατον σημεῖωμα.

Περιεχόμενον: Ὁ βασιλεὺς διατάσσει α') ὅπως καταστρωθῇ εἰς τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν ὁ ἤδη ἀπολυθεὶς χρυσόβουλλος λόγος, δι' οὗ παρραχωρεῖται εἰς τὸν Χριστόδουλον ἡ νῆσος Λειψῶ καὶ προάστεια τῆς Λέρου, καὶ β') ὅπως δοθῇ κεκυρωμένον ἀντίγραφον τοῦ παρόντος πιττακίου εἰς τὸν Χριστόδουλον.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 29, ἀρ. 9.

Βιβλιογρ.: D o l g e r, *Regesten*, ἀρ. 1142.

Παρατηρήσεις: Δύο ἀξιωματοῦχοι τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν ἐπικυρώνουν καὶ ἕτερα πιττάκια Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ περιεχόμενα εἰς τὸ εἰλητόν: Θεόκτιστος ὁ Εὐλαμπῆς (MM, σελ. 29, 16 - 17, καὶ σελ. 49, 24 - 25), Ἰωάννης ὁ Καριανίτης (MM, σελ. 29, 18 - 19 καὶ σελ. 49, 30 - 31).

12. (στ. 339 - 369) *γ' Τὸ ἴσον τοῦ δεσποινικοῦ πιττακίου τοῦ καταπεμφθέντος εἰς τὸ σέκρετον τοῦ Μυρελαίου καὶ καταστρωθέντος εἰς μῆνα Ἰούνιον ιε', ἡμέρα τρίτη, ἰνδικτιῶνος δεκάτης γ'.*

"Αρχ.: *Ὁ περιπόθητός μου υἱὸς καὶ κράτιστος βασιλεὺς...*

Τελ.: *...τῆς ἀγίας ἡμῶν δεσποίνης γ'.* Ἀκολουθοῦν διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς ἑπτὰ ὑπογραφαὶ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τοῦ Μυρελαίου.

Χρονολογία: 15 Ἰουνίου [1087], ἰδ. ε'.

Παράδοσις: Τὸ πιττάκιον τοῦτο τῆς Ἄννης Δαλασσηνῆς παραδίδεται καὶ δι' ἑτέρου ἐγγράφου. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐγγρ. ὑπ' ἀρ. 48 τῆς ἀναγραφῆς Φλωρίδου, τὸ ὁποῖον εἶναι κεκυρωμένον ἀντίγραφον καὶ φέρει τὰς ἰδιοχείρους ὑπογραφὰς ἑπτὰ ἀξιωματούχων τοῦ σεκρέτου τοῦ Μυρελαίου¹. Εἶναι προφανές ὅτι τὸ περιεχόμενον εἰς τὸ εἰλητόν ἔγγραφον, ὑπ' ἀρ. 12, ἀποτελεῖ πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ κεκυρωμένου τούτου ἀντιγράφου (αἱ αὐταὶ ἰδιοχείροι ὁμοῦς εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 48 Φλωρ. ἔγγραφον, ὑπογραφαί).

Περιεχόμενον: Ἡ Ἄννα ἡ Δαλασσηνὴ ἐντέλλεται πρὸς τὸν βασιλικὸν νοτάριον: α') νὰ καταστρώσῃ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ σέκρετον τὸν ἤδη ἀπολυθέντα χρυσόβουλλον λόγον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δι' οὗ δωρεῖται οὗτος εἰς τὸν Χριστόδουλον τὴν Λειψῶ καὶ προάστεια τῆς Λέρου· β') νὰ μὴ ζητῇ οὐδὲν τέλος ἢ πάκτον κλπ. ἐκ τῶν δωρηθέντων προαστείων· γ') νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Χριστόδουλον κεκυρωμένον ἀντίγραφον τοῦ πιττακίου τούτου.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 32 - 33, ἀρ. 11 (ὅπου καὶ μνεῖα προγενεστέρων ἐκδοτῶν).

13. (στ. 370 - 422) *δ' Τὸ ἴσον τοῦ πρακτικοῦ τῆς παραδόσεως τῆς νῆσου Πάτμου γ'.*

"Αρχ.: *Κατὰ τὸν ἰούλιον μῆνα τῆς ἐνισταμένης ἑνδεκάτης ἰνδικτιῶνος...*

1. Πιθανώτατα τὸ κεκυρωμένον τοῦτο ἀντίγραφον εἶναι τὸ κατόπιν ἐντολῆς τῆς βασιλομήτορος ἐπιδοθὲν εἰς τὸν Χριστόδουλον ἀντίγραφον.

Τελ.: ...*μηνὶ ἀγούστῳ, ἰνδικτιῶνος ια'ης, ἔτους σφης'του* † [διὰ τῆς αὐτῆς χειρός:] *Νικόλαος βασιλικὸς νοτάριος τοῦ σεκρέτου τοῦ σακελλαρίου, κριτῆς καὶ ἀναγραφεὺς τῶν Κυκλάδων νήσων, ὁ Τζάνζης † εἶχε δὲ καὶ τὴν διὰ μολίβδου συνήθη σφραγίδα αὐτοῦ...¹ κτλ.*

Χρονολογία: βλ. Παρατηρήσεις.

Παράδοσις: Τοῦ πρακτικοῦ τούτου δὲν σφίζεται ἕτερον ἀντίγραφον.

Περιεχόμενον: Ὁ κριτῆς καὶ ἀναγραφεὺς τῶν Κυκλάδων Νικόλαος ὁ Τζάνζης παραδίδει εἰς τὸν μοναχὸν Χριστόδουλον τὴν νήσον Πάτμον κατόπιν τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Γρανάτου καταμετρήσεως τῆς νήσου.

Ἐκδόσεις: Βοϊνῆ [- Σακκελιωνος], Ἀκολουθία ἱερὰ τοῦ [...] ὀσίου Χριστοδοῦλου..., Ἀθήναι 1884, σελ. ιη' - κα'.— MM, σελ. 55 - 57, ἀρ. 17.

Παρατηρήσεις: α') Τὸ πρακτικὸν τοῦτο περιέχει αὐτολεξεῖ ἕτερα δύο μὴ διασωθέντα κεχωρισμένως ἔγγραφα.

β') Ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἐν τῷ ἔγγραφῳ τούτῳ περιεχομένων χρονολογιῶν, τὸ πρακτικὸν παραδόσεως τῆς Πάτμου ὑπεγράφη τὸν Αὐγούστον τοῦ 1088, κατεστρώθη δὲ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1089 εἰς τὸ σέκρετον τοῦ γενικοῦ λογοθέτου καὶ τελικῶς τὸν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ σέκρετον τοῦ λογοθέτου τῶν σεκρέτων.

14. (στ. 423 - 439) † *Τὸ ἴσον τῆς γεγνησίας τιμίας καὶ προσκνητῆς βασιλικῆς λύσεως ὑπὲρ τοῦ νησιδίου τῆς Λειψῶ καὶ τῶν δύο προαστείων τοῦ τε Παρθενίου καὶ τῶν Τεμενειῶν † | † Κατεστρώθη †.*

Ἄρχ.: *Εὐδοκεῖ ἡ βασιλεῖα μου ψυχικὸν αὐτῆς...*

Τελ.: ...*ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς †.* Ἀκολουθοῦν αἱ φράσεις (διὰ τῆς αὐτῆς μετὸ κείμενον χειρός): † *Κατεστρώθη μὴνὶ ἀγούστῳ κζ', ἰνδικτιῶνος ζ' παρὰ τοῦ σερβλ [;] Ἰωάννου. † Κατεστρώθη διὰ τοῦ Ἀρταβάσδου μὴνὶ ἀγούστῳ κζ', ἰνδικτιῶνος ζ'. † Κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ τοῦ Μαλιέ... κατὰ τὴν κζ' τοῦ ἀγούστου μὴνὸς τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος. † Κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου μὴνὶ ἀγούστῳ κζ', ἰνδικτιῶνος ζ'. † Κατεστρώθη εἰς τὸ σέκρετον τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ τῶν εὐαγῶν σεκρέτων μὴνὶ ἀγούστῳ ἰνδικτιῶνος ζ'. † Κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τῆς βασιλικῆς σακέλλης μὴνὶ σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος η'ης. Ἀκολουθεῖ (στ. 440 - 445), δι' ἄλλης μελάνης καὶ ἄλλης χειρός, ἡ ὑπογραφή:*

† Γ ε ω ρ γ ι ο ς ὁ Π λ ε υ ρ ῆ ς τὰ παρόντα | ἴσα μετὰ τὸν προτοτύπον | ἀντιβαλὸν κε κατὰ πάντα εὐρὸν ἰσάζοντα ὑπέγρα|ψα κὲ ἐσφράγισα κάτοθε|ν ἰς βεβέοσιν των μάϊο ἰνδικτιῶνος η' †.

Χρονολογία: βλ. κατωτέρω Παρατηρήσεις.

Παράδοσις: Τὸ ἔγγραφον τοῦτο παραδίδεται μόνον διὰ τοῦ παρόντος εἰλητοῦ.

Περιεχόμενον: Ὁ βασιλεὺς [Ἀλέξιος] δωρεῖται ἀνά τέσσαρας παροίκους, ἀπηλλαγμένους πάσης φορολογίας, εἰς τὰ τρία ἀκίνητα τῆς μονῆς Πάτμου τὰ εὐρισκόμενα ἐν Λειψῶ καὶ Λέρῳ [3 × 4 = 12 παροίκους].

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 94 - 95, ἀρ. 22.

Βιβλιογρ.: D o l g e r, *Regesten*, ἀρ. 1214 (Ἰούλ. 1099).— Τοῦ αὐτοῦ, *Patmos*, σελ. 340 (ἀπλῆ μνεῖα καὶ διόρθωσις τοῦ ἐξουσσεύεσθαι τῆς ἐκδόσεως MM).

Παρατηρήσεις: Ἡ χ ρ ο ν ο λ ὀ γ η σ ι ς τοῦ ἔγγραφου τούτου συνδέεται

1. Βλ. τὴν συνέχειαν ἐν MM, τόμ. Γ', σελ. 57.

ἀμεσώτατα μὲ τὴν χρονολόγησιν τῆς ἀκολουθούσης ἐπικυρώσεως τοῦ Γεωργίου Πλευρῆ. Ἡ περὶ ἧς τὸ ἔγγραφον δωρεὰ τῶν 12 παροίκων τῆς Λειψοῦς καὶ τῆς Λέρου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατὰ Ἰούλιον μῆνα τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος, προϋποθέτει δὲ τὴν γενομένην προγενεστέρως ὑπὸ τοῦ ἰδίου δωρεὰν τῆς Λειψοῦς καὶ τῶν προαστίων τῆς Λέρου εἰς τὸν Χριστόδουλον (βλ. τὸ σχετικὸν χρυσόβουλλον ἐν MM, σ. 25 κέ.—πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 99, ἀρ. 1). Ἡ βασιλικὴ αὕτη λύσις κατεστρώθη εἰς τὰ διάφορα σέκρετα κατὰ Αὐγουστον μῆνα τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος· τελικῶς δὲ εἰς τὸ σέκρετον τῆς βασιλικῆς σακέλλης τὸν ἐπόμενον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἦτοι τὸν Σεπτέμβριον τῆς ἀρχομένης τότε ἡ' ἰνδικτιῶνος. Ἡ ἡ' αὕτη ἰνδικτιῶν πρέπει νὰ τοποθετηθῆ εἰς τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081 - 1118), καὶ μάλιστα μετὰ τὸ 1087, ὅποτε, ὡς εἶδομεν, ἐγένετο ἡ δωρεὰ τῶν κτημάτων τῆς Λέρου καὶ Λειψοῦς. Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ὀγδὸν ἰνδικτιῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς δύο ἔτη: τὸ ἐν διήκει ἀπὸ 1 Σεπτ. 1099 μέχρι 31 Αὐγ. 1100, τὸ δ' ἕτερον ἀπὸ Σεπτ. 1114 μέχρι Αὐγ. 1115. Κατὰ ταῦτα, τὸ ἔγγραφον τοῦτο τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀπελύθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1099 ἢ 1114, κατεστρώθη δὲ τελικῶς εἰς τὸ σέκρετον τῆς βασιλικῆς σακέλλης τὸν Σεπτέμβριον τῆς ἀρχομένης τότε ἡ' ἰνδικτιῶνος, δηλ. τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1099 ἢ 1114. Ἐπεκυρώθη δὲ, καθὼς καὶ πάντα τὰ ἀνωτέρω καταγραφέντα ἔγγραφα, διὰ τῆς ὑπογραφῆς Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ, τὸν Μάιον τῆς ἡ' ἰνδικτιῶνος, τ.ἔ. τὸν Μάιον τοῦ 1100 ἢ 1115¹. Ἐπομένως ἢ ὑπὸ τῶν MM προταθεῖσα χρονολογία πρέπει νὰ διορθωθῆ καὶ ἀντὶ τοῦ Αὐγούστου ν' ἀναγραφῆ ὁ Ἰούλιος ὡς μὴν ἀπολύσεως τοῦ ἐγγράφου, ὁ δὲ Σεπτέμβριος ὡς μὴν τῆς τελικῆς καταστρώσεως.

Δύο ἀξιωματοῦχοι μνημονεούμενοι ὀνομαστικῶς, ἀλλ' ἔλλιπῶς, εἰς τὰς καταστρώσεις τοῦ ἐγγράφου (ὁ Ἀρτάβασδος καὶ ὁ Μαλιέ...) δὲν βοηθοῦν εἰς ἀκριβεστέραν χρονολόγησιν².

1. "Ὅτε ἡ παροῦσα ἐργασία ἀνεκοινώθη καὶ συνεζητεῖτο εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, ὁ συνάδελφος κ. Ν. Οἰκονομίδης διετύπωσε τὴν γνώμην (πρβλ. καὶ κατωτέρω, σελ. 124) ὅτι ἡ ἡ' ἰνδικτιῶν, καθ' ἣν ὑπέγραψεν ὁ Γεώργιος Πλευρῆς, δύναται νὰ εἶναι οἰαδήποτε ὀγδὸν ἰνδικτιῶν τοῦ ΙΑ' ἢ ΙΒ' αἰῶνος. Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλον ν' ἀποδεχθῶμεν τοιαύτην σύμπτωσιν, ὅταν πᾶσαι αἱ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου εἰλητοῦ χρονολογίαι καὶ ἐπικυρώσεις βαδίζουσιν διαδοχικῶς ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου εἰς τὸν Αὐγουστον τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος, ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου εἰς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἦτοι εἰς τὸν Σεπτέμβριον τῆς ἡ' ἰνδικτιῶνος, καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν Μάιον τῆς ἡ' ἐπίσης ἰνδικτιῶνος. Ἄλλωστε καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπιχειρήματα, ἀναπτυσσόμενα περαιτέρω, ἐμποδίζουν τὴν μετακίνησιν τοῦ εἰλητοῦ εἰς μεταγενεστέρους τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Α' χρόνους.

2. Εἰς ἔγγραφον τοῦ 1105/1106 πρόεδρος Νικηφόρος Ἀρτάβασδος (Ζέπου, *Jus*, Α', σελ. 334). "Ἄλλα πρόσωπα τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος φέροντα τὸ αὐτὸ ἐπώνυμον βλ. παρὰ Laurent, *Collection Orghidan*, σελ. 51, ἀρ. 77, ὅπου καὶ ἄλλη βιβλιογραφία.

β΄) Μνεία τῆς δωρεᾶς ταύτης τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ γίνεται εἰς βασιλικὴν λύσιν Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ, χρονολογουμένην μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸ ἔτος 1145¹, διὰ τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς παρεῖχεν εἰς τοὺς ἐν Πάτμῳ μοναχοὺς ἐξκουσίαν ἐξ ἐπὶ πλέον παροίκων (ἦτοι ἐν ὄλῳ 18 παροίκους) διὰ τὰ ἐν Λέρῳ κτήματα τῆς μονῆς (MM, σελ. 104 - 105, ἀρ. 26). Κατὰ ταῦτα τὸ 1145 ἀποτελεῖ ἀκλόνητον *terminus ante quem* διὰ τὴν χρονολόγησιν ὀλοκλήρου τοῦ εἰλητοῦ, ἐφ' ὅσον τὸ ἔγγραφο τοῦτο τοῦ Μανουήλ δὲν περιέχεται ἐν τῷ εἰλητῷ².

15. (στ. 446 - 625) *Ἔ Τὸ ἴσον τοῦ πρακτικοῦ τῆς Λειψῶ καὶ τῶν ἐν τῇ Λέρῳ δύο προαστείων τοῦ τε Παρτενίου καὶ τῶν Τεμενίων πρὸς δὲ καὶ τοῦ ἡμισυ κάστρου τοῦ Παντελίου ἔ.*

Ἀρχ.: Κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ἐνισταμένης δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ,σφη΄ ἔτους τιμία καὶ προσκυνητὴ πρόσταξις...

Τελ.: ...καὶ τῷ μέρει τῶν μοναχῶν εἰς ἀσφάλειαν ἐπεδόθη μηνὶ καὶ ἰνδικτιῶνι σὺν ἔτεσιν³ τοῖς προγεγραμμένοις ἔ. Ἀκολουθοῦν, διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς, τέσσαρες ὑπογραφαὶ κληρικῶν (στ. 614 - 617), πέντε σίγνα μαρτύρων τῆς παραδόσεως (στ. 618) καὶ (πάντοτε διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς) ἡ ὑπογραφή Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου (στ. 619).—Ἔπονται (στ. 620 - 625), δι' ἄλλης ἐκάστη χειρὸς, τρεῖς ὑπογραφαὶ ἐπισκόπων, τὰς ὁποίας παρέλειψαν οἱ MM.:

Ἔ Γεώργιος ὁ εὐτελής ἐπίσκοπος Σάμου τὸ παρὸν εἰσον μετὰ τοῦ πρωτοτύπου ἀντιβαλὼν καὶ κατὰ πάντα ἡσάζων αἰβρό(ν) ὑπέγραφα ἔ.

Ἔ Νικόλαος ὁ εὐτελής ἐπίσκοπος [Λέρου?] τὸ παρὸν ἴσον μετὰ τοῦ πρωτοτύπου ἀντιβαλὼν καὶ κατὰ πάντα ἰσάζων εὐ[ρὼν] ὑπέγραφα ἔ.

Ἔ ... ὁ εὐτελής ἐπίσκοπος Κῶ τοῦ ... π... [τὸ παρὸν?] εἰσον μετὰ τοῦ πρωτοτύπου ἀντιβαλὼν καὶ κατὰ πάντα εἰσάζων εὐρὼν ὑπέγραφα ἔ.

Χρονολογία: Μετὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1089⁴ (βλ. Παρατηρήσεις).

Παράδοσις: Τὸ πρακτικὸν τοῦτο παραδίδεται καὶ διὰ τινος παλαιοτάτου ἀντιγράφου

1. Dölger *Regesten*, ἀρ. 1340.—Τὸ ἔγγραφο παρέχει τὴν χρονολογικὴν ἔνδειξιν Μάρτιος, ἰνδ. η΄. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἀπὸ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ συνάγεται α΄) ὅτι ἡ δέσις τῶν μοναχῶν τῆς Πάτμου ἐγένετο ἐπὶ καθηγουμένου Θεοκτίστου, ὁ ὁποῖος ἤκμασε κατὰ τὰ ἔτη 1130 - 1157/8, καὶ β΄) ὅτι ἡ βασιλικὴ λύσις ἀπελύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μανουήλ, ἡ μόνη ὀγδὴ ἰνδικτιῶν ἢ συμπίπτουσα κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ Μανουήλ (1143 - 1180) μετὰ τὴν ἡγουμενείαν τοῦ Θεοκτίστου εἶναι τὸ ἔτος 1145.

2. Βλ. καὶ κατωτέρω, σελ. 118, σημ. 2.

3. ἔτεσιν : ἑτέροις MM.

4. Τὸ πρακτικὸν τοῦ Εὐσταθίου, ἐκθέτον τὸ ἱστορικὸν τοῦ ζητήματος (βλ. Παρατηρήσεις), ἀρχεται μετὰ τὴν χρονολογικὴν ἔνδειξιν: Κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ἐνισταμένης δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ,σφη΄ [=1087] βασιλικὴ πρόσταξις προεκομίσθη [...] ἐμοὶ [=τῷ Χαρσιανίτῃ]. Τὸ πρακτικὸν ὁμοίως δὲν συνετάχθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1087 (ὡς φέρεται χρονολογούμενον παρὰ MM, σελ. 34), ἀλλὰ μετὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1089, ὅτε συνετά-

(Φλωρ. άρ. 62), οὐδέν φέροντος στοιχείον πρὸς διευκόλυνσιν τῆς χρονολογήσεώς του. Τὸ κείμενον τοῦ ἀντιγράφου τούτου ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ περιεχόμενον εἰς τὸ εἰλητὸν παρουσιάζει φραστικὰς διαφορὰς καὶ παραλείψεις, εἰς τινὰ δὲ σημεῖα παραδίδεται τεταραγμένον.

Περιεχόμενον: Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ πρακτικοῦ ὁ στρατηγὸς καὶ προνοητὴς Σάμου Εὐστάθιος ὁ Χαρσιανίτης παραδίδει εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ὁσίου Χριστοδοῦλου προάστια τῆς νήσου Λέρου καὶ τὴν νῆσον Λειψῶ.

Ἐκδόσεις: MM, σελ. 34 - 44, άρ. 12. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐβασίσθη καὶ ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ ἀντιγράφου (Φλωρ. άρ. 62), καίτοι οἱ ἐκδόται δὲν μνημονεύουν τοῦτο.

Βιβλιογρ.: O s t r o g o r s k y, *Féodalité*, σελ. 296.

Παρατηρήσεις: Λεπτομερεστέρᾳ ἐξέτασις τοῦ ἐγγράφου τούτου δίδει χρήσιμα συμπεράσματα διὰ τὴν μελέτην τοῦ ὅλου εἰλητοῦ.— Ὁ συντάσσων τὸ πρακτικὸν στρατηγὸς καὶ προνοητὴς Σάμου Εὐστάθιος ἐκθέτει τὸ ἱστορικὸν τῶν ἐνεργειῶν του, παραθέτει σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλομήτορος, βάσει τῶν ὁποίων ἐνήργησε, ἐνσωματώνει εἰς τὸ κείμενόν του τὴν λεπτομερειακὴν περιγραφὴν τῶν παραδοθέντων εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ὁσίου Χριστοδοῦλου κτημάτων καὶ περιοχῶν (βάσει πρακτικοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ νοταρίου Ἰωάννου Ἀντζᾶ), προσθέτει δὲ ὅτι, ἐπὶ ἀναφύσεως διαφορᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατανομὴν νομαδιαίας γῆς, συνετάχθη ἕτερον, λεπτομερές, πρακτικὸν ὑπὸ τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου, τοῦ ὁποῖου τὸ κείμενον ἐπιτάσσει ὁ Χαρσιανίτης εὐθὺς μετὰ τὸ ἰδικὸν του πρακτικὸν καὶ ἐπικυρώνει διὰ τῆς σφραγίδος του. Ὁ Χαρσιανίτης γράφει ἐπὶ λέξει: ...καθὼς καὶ τὸ γεγονός ἐπὶ τούτῳ πρακτικὸν παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ διενεργήσαντος [τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου] σαφέστερον παρίστησιν, ὅπερ [=πρακτικὸν τοῦ Θεολογίτου] καὶ τῷ παρόντι πρακτικῷ σ υ ν ε σ φ ρ α γ ῖ σ θ η καὶ τῷ μέρει τῆς μονῆς ἐπεδόθη (στ. 556 - 557=MM, σελ. 40, στ. 4 - 5). Πράγματι, μετὰ τὸ κείμενον τοῦ ὑπὸ τοῦ Χαρσιανίτου συνταχθέντος πρακτικοῦ καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπογραφὴν του (Εὐστάθιος στρατηγὸς [...] τὸ παρὸν πρακτικὸν [...] ὑπέγραψα καὶ ἐσφράγισα... στ. 588 - 591), ἀκολουθεῖ τὸ κείμενον τοῦ προμνημονευθέντος πρακτικοῦ τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου (στ. 592 - 619=MM, σελ. 40 - 44). Κατὰ ταῦτα ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἕν καὶ μόνον ἔγγραφο, τὸ πρακτικὸν τοῦ στρατηγοῦ Εὐσταθίου τοῦ Χαρσιανίτου, εἰς τὸ κείμενον τοῦ ὁποῖου παρεντίθεται μὲν τὸ κείμενον βασιλικῶν ἐγγράφων, ἐπιτάσσεται δὲ τὸ κείμενον ἄλλου σχετικοῦ πρακτικοῦ. Ἡ ὑπογραφή τοῦ στρατηγοῦ ἐτέθη εἰς τὸ τέλος τοῦ κειμένου τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντος πρακτικοῦ, ἦτοι περὶ τὸ μέσον τοῦ ἐγγράφου, ἀλλ' ἡ σφραγὶς του εἶχεν ἀσφαλῶς τεθῆ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐν συνεχείᾳ ἐπιτασσομένου πρακτικοῦ τοῦ νοταρίου, ἦτοι εἰς τὸ ἐσχατόκολλον τοῦ ἐγγράφου. Παρομοίαν «διπλωματικὴν ἀνωμαλίαν» ἐπεσήμανεν ὁ καθηγητὴς Δ. Ζακυθινὸς εἰς τὸ κτηματολόγιον τῆς λατινικῆς ἐπίσκοπῆς Κεφαλληνίας τοῦ ἔτους 1264¹.

Τὸ πρακτικὸν τοῦ Εὐσταθίου καὶ τὸ εἰς τοῦτο ἐπιτασσόμενον πρακτικὸν τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου περατοῦται μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ τελευταίου. Αἱ ἀκολου-

χθη τὸ ἐπιτασσόμενον πρακτικὸν τοῦ νοταρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολογίτου, τὸ ὁποῖον μνημονεύει εἰς τὸ κείμενόν του καὶ ὁ Χαρσιανίτης. "Ὡστε ἡ ἀόριστος χρονολογικὴ ἔνδειξις *μηρί καὶ ἰνδικτιῶνι τοῖς προγεγραμμένοις*, ἡ ὁποία κατακλείει τὸ κείμενον τοῦ Πρακτικοῦ τοῦ Εὐσταθίου, δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγγράφου του σημειωθείσαν (Ἰουλ. 1087), ἡ ὁποία προσδιορίζει ἀπλῶς τὸν χρόνον ἐνάρξεως τῶν ἐνεργειῶν του.

1. Ζ α κ υ θ η ν ο ὦ, *Κτηματολόγιον Κεφαλληνίας*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 330 - 31.— Πρβλ. καὶ Ἰ ζ α ν ν ε τ ᾶ τ ο υ, *Πρακτικόν*, σελ. 9 - 10.— Καὶ εἰς τὸ ἔγγραφο τοῦτο ἡ χρονολογία, ἐπικυρώσις κλπ. εὐρίσκονται περὶ τὸ μέσον τοῦ ἐγγράφου, ἐπιτάσσονται δὲ λεπτομε-

θούσαι ἐνταῦθα τρεῖς ὑπογραφαὶ ἐπισκόπων προσετέθησαν κατὰ τινὰ (οὐχὶ πολὺ μεταγενεστέραν) ἐπικύρωσιν τοῦ ἐν λόγῳ πρακτικοῦ (βλ. κατωτέρω).

Τὸ περιεχόμενον τοῦ εἰλητοῦ περατοῦται εἰς τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπισκόπων. Ὁ ἀφθεῖς κάτωθεν λευκὸς χῶρος μαρτυρεῖ ὅτι δὲν περιείχοντο ἐν συνεχείᾳ ἄλλα ἔγγραφα. Ὑπάρχουν ἄλλωστε ἐνδείξεις (ἴχνη ὀπῶν) ὅτι εἰς τὸ ἄκρον τοῦ εἰλητοῦ ἦτο ἀπρωρημένη σφραγίς.

Ἀνακεφαλαιώνοντες τὰ ἀνωτέρω, ἔχομεν τὸν κάτωθι πίνακα ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα περιείχοντο εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 50 ἀκέφαλον εἰλητόν τοῦ ἀρχιεῖου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου:

1) *Χρυσόβουλλον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δι' οὗ παραχωροῦνται ἡ Λειψὼ καὶ κτήματα τῆς Λέρου (Μάιος 1087, MM — σελ. 25 - 28).

2) *Χρυσόβουλλον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς (Ἀπρ. 1088 — MM, σελ. 44 - 49).

3 - 6) *Πιττάκιον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δι' οὗ ἐπικυροῦται ἡ διὰ τοῦ ἀνωτέρω χρυσοβούλλου παραχώρησις τῆς νήσου Πάτμου (Ἀπρ. 1088 — MM, σελ. 49 - 50). Τὸ αὐτὸ κείμενον τετράκις κατεστρωμένον.

7 - 10) *Πιττάκιον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς, δι' οὗ ἐπικυροῦνται παρασχεθεῖσαι φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ (Μάιος 1088 — MM, σελ. 53 - 54). Τὸ αὐτὸ κείμενον τετράκις κατεστρωμένον.

11) *Πιττάκιον* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῶ δωρηθέντων εἰς τὸν Χριστόδουλον κτημάτων (Ἰούν. 1087 — MM, σελ. 29).

12) *Δεσποινικὸν πιττάκιον* Ἀννης τῆς Δαλασσηνῆς ὑπὲρ τῶν ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῶ δωρηθέντων εἰς τὸν Χριστόδουλον κτημάτων (15 Ἰουν. 1087 — MM, σελ. 32 - 33).

13) *Πρακτικὸν* παραδόσεως τῆς νήσου Πάτμου εἰς τὸν Χριστόδουλον (Αὐγ. 1088 — MM, σελ. 55 - 57).

14) *Λύσις* Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῶ δωρηθέντων κτημάτων (Ἰούλ. 1099 ἢ 1114 — MM, σελ. 94 - 95).

15) *Πρακτικὸν* (μεθ' ἐτέρου, ἐπισυνημμένου) περὶ τῆς παραδόσεως τῆς

ρεῖς ἀναγραφὰὶ κτημάτων (κείμενα ἄλλου ἢ ἄλλων ἐπὶ μέρος πρακτικῶν), ἡ δὲ σφραγίς τοῦ ἐπικυρώσαντος τὸ ἔγγραφον ἦτο ἀπρωρημένη εἰς τὸ ἐσχατόκολλον τοῦ ὄλου εἰλητοῦ, προσεπικυροῦσα προφανῶς καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα κείμενα. Τὸ πρακτικὸν τοῦ Εὐσταθίου Χαρσιανίτου ἀποδεικνύει ὅτι ἡ «διπλωματικὴ αὐτῆ ἀνωμαλία» δὲν ἦτο ἀσυνήθης. Εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο περιπτώσεις δύναται νὰ προστεθῇ καὶ τρίτη, τὸ Πατριμακὸν εἰλητόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ μὲν ὑπογραφή τοῦ ἐπικυρώσαντος τοῦτο Γεωργίου Πλευρῆ ἐτέθη πρὸ τοῦ ἐπιτασσόμενου τελευταίου ἐγγράφου, ἡ δὲ σφραγίς ἐτέθη, ὡς εἰκάζομεν, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὄλου εἰλητοῦ (βλ. κατωτέρω σελ. 115 - 116).

Λειψοῦς καὶ κτημάτων τῆς Λέρου εἰς τὸν Χριστόδουλον (μετὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1089 — MM, σελ. 34 - 44).

Κατὰ ταῦτα, τὸ μακρότατον τοῦτο εἰλητόν, συμπληρωθὲν νῦν καὶ δι' ἑνὸς ἀκόμῃ τεμαχίου ἐν ἀρχῇ, περιέχει τὸ κείμενον δέκα ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐξ ὧν τὰ δύο τετράκις καταστρωμένα (ἀρ. 3 - 6 καὶ 7 - 10), ἦτοι ἐν συνόλῳ περιέχει δεκαπέντε καταστρώσεις ἐγγράφων. Τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἐγγράφα (αὐτοκρατορικὰ ἢ δημοσίων λειτουργῶν) ἔχουν ἀπολυθῆ μεταξὺ Μαΐου 1087 (ἀρ. 1 τῆς ἡμετέρας ἀναγραφῆς) καὶ Ἰουλίου 1099 ἢ 1114 (ἀρ. 14). Τὰ ἐγγράφα ταῦτα ἐν τῷ εἰλητῷ δὲν παρατίθενται πάντοτε κατ' ἀπόλυτον χρονολογικὴν σειρὰν¹. Μέχρι τῆς ἰδιοχείρου ὑπογραφῆς Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ διασφύζονται 13+1 (τὸ ἐν ἀρχῇ ὑφ' ἡμῶν συγκολληθὲν) = 14 ἐγγράφα τῶν ἐτῶν 1087, 1088 καὶ 1099 ἢ 1114. Ἐν συνεχείᾳ εἶναι γεγραμμένα, μέχρι τῶν ἰδιοχείρων ὑπογραφῶν τῶν ἐπισκόπων, ἕτερα δύο ἐγγράφα (ἐν πρακτικῶν μεθ' ἑτέρου ἐπισυνημμένον) τῶν ἐτῶν 1087/1088 καὶ 1089.

Πάντα τὰ ἐγγράφα τοῦ εἰλητοῦ ἔχουν ἐν κοινὸν χαρακτηριστικόν: ὅτι ἀναφέρονται καὶ τὰ δέκα εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ εἰς τὰ κτήματα τὰ ὅποια εἶχεν αὐτὴ ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῷ κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἰδρυσίν τῆς χρόνους². Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποκτᾷ ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὴν χρονολόγησιν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν εἰλητοῦ.

Διὰ τὴν χρονολόγησιν καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ εἰλητοῦ τοῦ ἐγγράφου ὑπογραμμίζομεν τὰς ἐξῆς διαπιστώσεις καὶ παρατηρήσεις:

α') **Πάντα τὰ ἐγγράφα εἶναι τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἢ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας του**· τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι τὸ εἰλητόν ἐγράφη, ἂν μὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἀλεξίου, τοῦλάχιστον εἰς χρόνον μὴ ἀπέχοντα τῆς ἐποχῆς ταύτης. Ἄλλως, θὰ καταστρώνοντο ἐν αὐτῷ χρυσόβουλλα καὶ λοιπὰ ἐγγράφα μεταγενεστέρων βασιλέων. Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν τὸ ἐλλεῖπον ἐν ἀρχῇ τμῆμα τοῦ εἰλητοῦ περιεῖχε καὶ ἄλλα ἐγγράφα, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε θὰ ἦτο μᾶλλον ἀπίθανον νὰ ἐγράφοντο ἐκεῖ ἐγγράφα μεταγενεστέρων βασιλέων (Ἰωάννου ἢ Μανουὴλ τῶν Κομνηνῶν λ.χ.), προτασσόμενα τῶν ἰδρυτικῶν χρυσοβούλλων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ³. Ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν τὸ εἰλητόν συνετάσσετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μεταγενεστέρου αὐτοκράτορος, τὰ ἐν αὐτῷ καταστρω-

1. Ἡ σειρὰ αὕτη εἶναι: ἐγγρ. ὑπ' ἀρ. 1 (Μάιος 1087), ἀρ. 11 (Ἰούν. 1087), ἀρ. 12 (15 Ἰουν. 1087), ἀρ. 2 (Ἀπρ. 1088), ἀρ. 3 - 6 (Ἀπρ. 1088), ἀρ. 7 - 10 (Μάιος 1088), ἀρ. 13 (Αὐγ. 1088), ἀρ. 15 (μετὰ τὸν Ἀπρίλ. 1089), ἀρ. 14 (Ἰούλ. 1099 ἢ Ἰούλ. 1114).

2. Ἦτοι, μετὰ τὴν ἀπόδοσιν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοδούλου εἰς τὸ δημόσιον τῶν κτημάτων, τὰ ὅποια κατεῖχεν οὗτος ἐν Κῷ, Στροβίλῳ καὶ ἀλλαχοῦ.

3. Περὶ τούτου βλ. καὶ κατωτ., σελ. 118, σημ. 2.

θέντα αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα θὰ ἐπιτιλοφοροῦντο μὲ τὴν συνήθη εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ἐνδειξιν : τοῦ *δοιδίμου βασιλέως Ἀλεξίου* κτλ. Ἡ ἀπουσία πάσης τοιαύτης μνείας μαρτυρεῖ ὅτι τὸ εἰλητὸν συνετάχθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀπολύσαντος τὰ ἐν αὐτῷ καταγραφόμενα ἔγγραφα αὐτοκράτορος.

β') **Πάντα τὰ ἔγγραφα τοῦ εἰλητοῦ ἀφοροῦν εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς μονῆς ἢ εἰς κτήματα τὰ ὅποια κατεῖχεν αὕτη ἄμα τῇ ἰδρῦσει τῆς ἐν Λέρῳ καὶ Λειψῶ.** Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποκτήσει ἄλλα μετόχια. Ἄλλως θὰ ἦτο παράδοξον νὰ μὴ περιέχωνται ἐν τῷ εἰλητῷ τούτῳ (τὸ ὅποῖον ἀποτελεῖ, ὡς θὰ ἴδωμεν, συλλογὴν τίτλων ἰδιοκτησίας τῆς μονῆς) ἔγγραφα σχετικὰ πρὸς ἄλλα μετόχια. Τοιοῦτοτρόπως δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι τὸ εἰλητὸν ἐγράφη: πρὸ τοῦ 1258, καθ' ὃ ἀποκτᾶ ἡ μονὴ μετόχια ἐν Κῶ¹· πρὸ τοῦ 1216, καθ' ὃ προσηρτήθησαν τὰ μετόχια τοῦ Πύργου²· πρὸ τοῦ 1196, καθ' ὃ παραχωρεῖται εἰς τὴν ἐν Πάτμῳ μονὴν μετόχιον τῆς Κρήτης³. Ἄλλ' ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω⁴, τὸ εἰλητὸν πρέπει νὰ ἐγράφη καὶ πρὸ τοῦ 1145.

γ') **Ἡ γραφή.** Αὕτη εἶναι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, εἰς τὸν τύπον τῆς γραφῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας τοῦ ΙΑ' αἰῶνος (ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Dölger ἀνεγνωρίσθη), καὶ δὴ τῶν πρώτων χρόνων τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ⁵.

1. Ἐ. Β ρ α ν ο ῦ σ η, *Ἀνέκδοτος παλαιὸς κατάλογος ἐγγράφων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς*, Σύμμεικτα ΚΒΕ, σελ. 137 κέ.

2. Πρβλ. καὶ Μ. Ν υ σ τ α ζ ο π ο ῦ λ ο υ, *Γράμμα τοῦ ἱερέως καὶ νομικοῦ τῶν Παλατιῶν Νικήτα Καραντηνοῦ πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς*, Χαριστήριον εἰς Ἄν. Ὁρλάνδον, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1965, σελ. 306.

3. ΜΜ, σελ. 132, ἀρ. 36.

4. Βλ. ἀνωτ., σελ. 109.

5. Ἡ ἀντιβολὴ τοῦ Πατριακοῦ εἰλητοῦ πρὸς ἔγγραφα τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας τῶν χρόνων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (πρωτότυπα ἢ ἐπίσημα ἀντίγραφα, Kanzleikopien), καταδεικνύει ὅτι ἡ γραφὴ τούτου ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τὰ ἀπολυθέντα μέχρι τοῦ 1100, ἀκόμη δὲ καὶ πρὸς ἔγγραφα προγενεστέρων βασιλέων. Ἡ γραφὴ τῶν χρυσοβούλλων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μετὰ τὸ 1100 εἶναι διάφορος, ὀλιγώτερον ἐπιμελετημένη ἢ στρογγύλη. Πρβλ. προχείρως τὰ ὑπ' ἀρ. 27 (τοῦ 1057), 28 (τοῦ 1060), 30 (τοῦ 1074), 31 (τοῦ 1079), 34 (τοῦ 1081), 38 (τοῦ 1084) τῆς μονῆς Λαύρας (*Actes de Laura*) καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 (τοῦ 1082), 3 (τοῦ 1086), 35 (τοῦ 1079) ἔγγραφα τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐν *Schatzkammer*, ἔγγραφα τῶν αὐτοκρατόρων, ἀπὸ τοῦ 1057 καὶ ἐξῆς μέχρι τοῦ 1086. Ἡ γραφὴ τῶν ἐγγράφων τούτων ὁμοιάζει πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ Πατριακοῦ εἰλητοῦ. Ἀντιθέτως ἄλλα χρυσοβούλλα Ἀλεξίου τῶν ἐτῶν 1090 ἢ 1105 (*Actes de Laura*, ὑπ' ἀριθ. 44) καὶ 1102, 1104, 1109 (*Schatzkammer*, ἀρ. 50, 51, 53) διαφέρουν κατὰ πολὺ.— Ὁ συνάδελφος κ. Ν. Οἰκονομίδης, ἐπιθυμῶν νὰ καταβιβάσῃ χρονολογικῶς τὸ εἰλητὸν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, εἰσάγει τὴν θεωρίαν ὅτι ἐπαρχιακοὶ γραφεῖς, συντηρητικώτεροι τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἦτο δυνάττον, μετὰ δύο ἢ τρεῖς γενεάς, νὰ ἀπομιμῶνται τὴν γραφὴν ὄχι τῶν συγχρόνων τῶν γραφῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας, ἀλλὰ τῶν πάππων ἢ προπάππων τῶν (πρβλ. κατωτέρω, σελ. 123). Νομίζω ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη εὐρεθῇ τοιοῦτον παράδει-

δ') **Ἡ ἰδιόχειρος ὑπογραφή Γεωργίου τοῦ Πλευρῆ.** Ὁ Βυζαντινὸς οὗτος ἀξιωματοῦχος ἐπικυροῖ, ὡς ἐλέχθη, ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1087 μέχρι 1099 ἢ 1114. Ἡ ἰδιόχειρος αὐτοῦ ὑπογραφή εὐρίσκεται μετὰ τὸ ἔγγραφον ὑπ' ἀρ. 14, τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν¹, κατεστρώθη τελικῶς εἰς τὸ σέκρετον τῆς βασιλικῆς σακέλλης τὸν Σεπτ. τῆς ἀρχομένης ἢ Ἰνδικτιῶνος=1099 ἢ 1114. Ἔχει δὲ τεθῆ ἢ ὑπογραφή τοῦ Γεωργίου Πλευρῆ κατὰ τὸν Μάιον τῆς ἢ Ἰνδ., τ.ξ. τὸν Μάιον τοῦ ἐπομένου ἔτους 1100 ἢ 1115. Ὅθεν ὁ χρόνος τῆς καταρτίσεως τοῦ εἰλητοῦ καθορίζεται μετὰ βεβαιότητος, κατὰ προσέγγισιν μιᾶς δεκαπενταετίας, μετὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1099 ἢ 1114 καὶ πρὸ τοῦ Ματίου 1100 ἢ 1115. Λόγω δὲ γραφῆς προτιμητέον τὸ ἔτος 1099/1100.

Ἐπι πλέον ἢ ὑπογραφή τοῦ βυζαντινοῦ ἀξιωματοῦχου βοηθεῖ νὰ καθορίσωμεν τὸν τύπον τοῦ ἐγγράφου. Συνήθως τὰ κεκυρωμένα ἀντίγραφα διὰ τὸν ἀποδέκτην (Empfängerkopien) ἤρχιζον μὲ τὴν φράσιν τὸ ἴσον τοῦ τιμίου κλπ. καὶ ἔφερον εἰς τὸ τέλος τὴν ἐπικύρωσιν (δι' ἰδιοχείρου ὑπογραφῆς) ἀνωτέρου κρατικοῦ ἀξιωματοῦχου ἢ ἀνωτέρου κληρικοῦ². Καίτοι ἐνταῦθα ἐπικυροῦται ὀλόκληρος συλλογὴ ἀντιγράφων, καὶ οὐχί, ὡς συνήθως, ἐν μεμονωμένον ἀντίγραφον, ἔχομεν, νομίζω, πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν σπάνιον δεῖγμα Empfängerkopie. Ἄλλ', ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὸ εἰλητὸν τῆς Πάτμου δὲν εἶναι ἀπλῆ Empfängerkopie.

Τὸ ὅτι ὁ Γεώργιος Πλευρῆς δὲν ἀναφέρει τὸ ἀξίωμα του εἶναι ἀσύνηθες. Συνήθως οἱ ἀξιωματοῦχοι, ἐπικυροῦντες ἔγγραφα, ὑπέγραφον μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν. Ἴσως ὁ Πλευρῆς ἐθεώρησε περιττὴν τιαυτὴν ἀναγραφὴν, ἐφ' ὅσον δηλοῖ ἐν συνεχείᾳ ὅτι ἐσφράγισε τὸ ἔγγραφον, καὶ προφανῶς ἐπὶ τῆς σφραγίδος ἦτο γεγραμμένον τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ. Ἄτυχῶς ἢ σφραγὶς αὕτη δὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν. Σωζομένη σφραγὶς τοῦ αὐτοῦ, πιθανώτατα, Γεωργίου Πλευρῆ, οὐδὲν στοιχεῖον περὶ τοῦ ἀξιώματος ὅπερ ἔφερον ὁ κάτοχος αὐτῆς παρέχει: *Τὸν Πλεβρῆν Γεώργιον σκέπεις με Κόρη.* Ὁ δημοσιεύσας τὴν σφραγίδα Κωνσταντόπουλος τοποθετεῖ ταύτην κατὰ τὸν ΙΑ' - ΙΒ' αἰ.³ Ἐπειδὴ

γμα (προσωπικῶς γνωρίζω μόνον κωδικογράφους χρησιμοποιοῦντας ἀρχαιώτερον τῆς ἐποχῆς τῶν τύπων γραφῆς), τοῦτο δὲν θ' ἀποτελέσει βεβαίως κανόνα, ὅπωςδὴποτε δὲ δὲν θὰ εἶναι ἰσχυρότερον τῶν ἄλλων ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα συνηγοροῦν εἰς τὸ νὰ τοποθετήσωμεν τὸ εἰλητὸν κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξίου τοῦ Α'.

1. Βλ. ἄνωτ., σελ. 107.

2. Dölger, *Schatzkammer*, σελ. 96.— Τοῦ αὐτοῦ, *Der Kodikellos*, σελ. 40:45.

3. Κωνσταντοπούλου, *Βυζαντιὰ Μολυβδόβουλλα*, Ἀθῆναι 1917, σελ. 178, ἀρ. 685.— Νέα ἐξ αὐτοψίας ἐξέτασις τοῦ μολυβδοβούλλου, ἀποκειμένου εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Κ. ἦτο ὀρθή.— Τὸ ὄνομα Πλευρῆς δὲν εἶναι ἀσύνηθες παρὰ Βυζαντινοῖς· Κωνσταντῖνος Πλεύρης, ΜΜ, τόμ. V', σελ. 230· πρβλ. καὶ Laurent, *Bulles métriques*, ἀρ. 49a.— Βλ. ὡσαύτως ἐπίγραμμα εἰς

ὅμως τὰ κεκυρωμένα ἀντίγραφα τοῦ τύπου τούτου (Empfängerkopie) φέρουν συνήθως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ κριτοῦ τοῦ βήλου, τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ ἢ τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκειαικῶν (ἀργότερον δὲ τοῦ δικαιοδότη) ¹, εἰκάζομεν ὅτι ὁ ἐπικυρῶν τὸ εἰλητὸν τῆς Πάτμου Γεώργιος ὁ Πλευρῆς ἔφερε πιθανῶς ἐν τῶν ἀξιωματῶν τούτων ².

ε') **Αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων μετὰ τὸ τελευταῖον ἔγγραφον τοῦ εἰλητοῦ.** Τὸ τελευταῖον ἔγγραφον, τὸ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Πλευρῆ, ἀποτελεῖ, ὡς ἐλέχθη, δεύτερον τμήμα προσαρτηθὲν εἰς τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ εἰλητοῦ (ἄλλος γραφικὸς χαρακτήρ, κείμενον γεγραμμένον εἰς μεγαλύτερον κατὰ τι πλάτος, χάρτης κατὰ τι πλατύτερος, ψαλιδισμένος ἐκατέρωθεν, ὥστε νὰ μὴ διαφέρῃ ἀπὸ τὸ πλάτος τοῦ προηγουμένου, κλπ.). Τὸ δεύτερον τοῦτο τμήμα, φέρον μάλιστα καὶ ἰδίαν ἐπικύρωσιν, τὰς τρεῖς ὑπογραφὰς τῶν ἐπισκόπων ³, ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς κεκυρωμένον ἀντίγραφον. Διατὶ ὅμως συνεκολληθῆ εἰς τὸ εἰλητὸν μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Πλευρῆ, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἀποτελῇ μίαν ἐνότητα (ὁ τίτλος τὸ ἴσον τοῦ πρακτικοῦ κλπ. ἔχει γραφῆ εἰς τὸ τεμάχιον τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Πλευρῆ καὶ οὐχὶ εἰς τὸ συγκολληθὲν νέον τεμάχιον, πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ γραφέως τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ εἰλητοῦ), δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν, εἰμὴ μὲ μίαν ὑπόθεσιν: Εἰκάζομεν, ὅτι τὸ μακρότατον τοῦτο πρακτικὸν τοῦ Χαρσιανίτου (6 τεμάχια χάρτου, 2,32 μ.), προϋπάρχον ἔγγραφον, κεκυρωμένον ἤδη, ἐκρίθη ἄσκοπον ὅπως ἀντιγραφῆ ἐκ νέου, συνεκολλήθη ἐπιμελῶς μὲ τὰ προηγούμενα (12 τεμάχια = 14 ἔγγραφα), τὰ ὁποῖα ἐπικυρώνει ὁ Γεώργιος Πλευρῆς· ἐτέθη δὲ ἡ μὲν ὑπογραφὴ τοῦ ἀξιωματοῦχου τούτου μετὰ τὸ τέλος τῶν 14 ἔγγράφων τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἀντέβαλε, ἡ δὲ σφραγὶς αὐτοῦ μετὰ τὸ τέλος τοῦ προσαρτηθέντος τελευταίου ἔγγράφου. Διότι ὁ Γεώργιος Πλευρῆς γράφει *ὑπέγραψα καὶ ἐσφράγισα κάτωθεν*, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀφεθῆ χῶρος διὰ τὴν σφραγῖδα μετὰ τὴν ὑπο-

θανοῦσαν θυγατέρα πρωτονοταρίου τινὸς Πλευρῆ, συνταχθὲν πρὸ τοῦ 1200 (Π α π α δ ο - π ο ὑ λ ο υ - Κ ε ρ α μ έ ω ς, 'Επιγράμματα Ἰωάννου Ἀποκαύκου, Ἀθηνᾶ 15, 1903, σελ. 469 - 470).

1. Dölger, *Schatzkammer*, σελ. 96, σημ. 9.

2. Τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα καὶ ἄλλαι ἀδεξιότητες εἰς τὸ αὐτόγραφον σημεῖωμα καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Πλευρῆ (βλ. σελ. 107 καὶ πανομοιότυπον) δὲν ἐμποδίζουν νὰ δεχθῶμεν ὅτι οὗτος ἦτο ἀνώτερος Βυζαντινὸς ἀξιωματοῦχος. Παρόμοια σφάλματα παρουσιάζουν καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων (σελ. 109) καὶ αὐτόγραφα ἀνωτέρων τοῦ Πλευρῆ ἀξιωματοῦχων: *Εφσταθὸς στρατηγὸς Λο[υ]κανῆς ὁ Σκεπηδῆς* ὑπογράφεται ἀδεξίως εἰς ἔγγραφον τοῦ 1042 (A. Guillou, *La Lucanie Byzantine*, Byzantion 35, 1965, σελ. 122).

3. Ἐκ τῶν ἐπισκόπων τούτων ὁ Γεώργιος Σάμου δύναται νὰ ταυτισθῆ πρὸς ὁμώνυμον ἐπίσκοπον Σάμου, οὗτινος ἡ σφραγὶς τοποθετεῖται ὑπὸ τοῦ τελευταίου ἐκδότου (Laurent, *Corpus*, Β', ἀρ. 704) εἰς τὸν ΙΑ' αἰ.: *Κύριε βοήθει Γεωργίω ἐπισκόπῳ Σάμου.*

γραφὴν του. Εἶναι δὲ ἀδιανόητον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀπέκοψαν τὸ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τμήμα καὶ ἀφήρεσαν τὴν σφραγιδα, διὰ νὰ συγκολλήσουν ἐν ἀκόμῃ ἕγγραφο. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἡ σφραγὶς τοῦ Πλευρῆ εἶχε τεθῆ μετὰ τὸ τέλος τοῦ προσαρτηθέντος τελευταίου (κεκυρωμένου ἐπίσης) ἕγγράφου, εἰς τὸ ἐσχατόκολλον τοῦ ὄλου εἰλητοῦ. Τοῦτο προφανῶς δηλοῖ ἢ μετὰ τὴν λέξιν *ὑπέγραφα* προσθήκη *κ ά τ ω θ ε ν*¹. Παρομοία ἐνέργεια δὲν ἦτο, ὡς εἶδομεν², ἀσυνήθης.

Κατὰ ταῦτα συμπεραίνομεν ὅτι τὸ εἰλητὸν ἔγραφε ἐπὶ Ἀλεξίου Α΄ Κομνηνοῦ, ὀλίγον πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1100 ἢ 1115 (προτιμητέον τὸ ἔτος 1100 διὰ λόγους γραφῆς). Ἀποτελεῖ δὲ συλλογὴν ἐπισήμων ἕγγράφων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐπικυρωθεῖσαν τὸν Μάιον τοῦ 1100 ἢ 1115 ὑπὸ Βυζαντινοῦ ἀξιωματοῦχου, τοῦ Γεωργίου Πλευρῆ.

Γνωστὰ εἶναι κεκυρωμένα ἀντίγραφα δύο, τριῶν ἢ τεσσάρων ἕγγράφων κατεστρωμένων ἐν συνεχείᾳ, αἱ λεγόμεναι *Sammelkopien*³, ὡς εἶναι λ.χ. δύο ἢ τρία τοιαῦτα ἀντίγραφα ἐκ τῆς μονῆς Βατοπεδίου (μῆκους 0,60 μ. περίπου), γραφέντα ἐν Ἀγίῳ Ὄρει καὶ κυρωθέντα ὑπὸ τινος ἐπισκόπου, περιέχοντα δὲ ἕγγραφα σχετικὰ πρὸς ἐν μετόχιον ἢ πρὸς ἄλλην ἐνότητα⁴. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται μικραὶ συλλογαὶ ἕγγράφων ἐν ἀντιγράφῳ, προχείρως γεγραμμέναι ὑπὸ μοναχῶν, δὲν συγκρίνονται πρὸς τὸ Πατμιακὸν εἰλητὸν, τοῦ ὁποῦ ἢ ἐπίσημος ἐμφάνισις, ἢ ἐπιμέλεια καὶ κομψότης τῆς γραφῆς κτλ., ἐνθυμίζουσι τὰς *Kanzleikopien* τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ, τρόπον τινά, συνδυασμὸς *Empfängerkopie* καὶ *Sammelkopie*.

Ἐξ ἄλλου, γνωρίζομεν, ὅτι ἐκάστη μονὴ εἶχε συνήθως εἰδικὸν *Κώδικα* ἢ *Βρέβιον* (*chartularium*), εἰς τὸ ὁποῖον κατεστρώνοντο ἰδρυτικὰ καὶ κτητορικὰ ἕγγραφα, τίτλοι ἰδιοκτησίας κτλ. Τοιοῦτόν τι ἐνθυμίζει ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν εἰλητὸν τῆς Πάτμου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ εἴχομεν πρὸ ἡμῶν τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν *chartularium* Βυζαντινῆς μονῆς ἐπὶ εἰλητοῦ, καὶ μάλιστα μὲ ἐπίσημον ἐπικύρωσιν. Καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδὲν παρόμοιον

1. Καὶ τὸ μνημονευθὲν ἤδη πρακτικὸν τῆς Κεφαλληνίας ἀναφέρει (πρβλ. ἔκδοσιν *Τζαννετάτου*, *Πρακτικόν*, σελ. 68, στ. 591) ὅτι ὁ ἐπικυρῶν βεβούλλεται ταῦτα μετὰ τοῦ σιγιλλίου αὐτοῦ *κ ά τ ω θ ε ν*.

2. Βλ. ἄνωτ., σελ. 110, σημ. 1.

3. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἀνήκουν τὰ ὑπ' ἀρ. Φλωρ. 31 καὶ 32 ἕγγραφα τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς. Κατηρτίσθησαν ἐν εἴδει *Sammelkopie* δι' ἐν μετόχιον καὶ δι' ἐν ὠρισμένον θέμα (ΙΕ' αἱ.).

4. *D ö l g e r*, *Schatzkammer*, σελ. 120 - 121.

chartularium, και μάλιστα τόσο παλαιόν¹, διεσώθη μέχρις ἡμῶν. Τὰ γνωστά chartularia — λ.χ. τὸ ἐσχάτως ἀνευρεθὲν cartulaire A τῆς παρὰ τὰς Σέρρας μονῆς τοῦ Προδρόμου², τὸ τῆς μονῆς Μακρυνιτίσσης³, τὸ τῆς Λεμβιωτίσσης⁴, τὸ τῆς ἁγίας Σοφίας Λευκωσίας⁵ — παραδίδονται συνήθως εἰς κώδικας, καὶ δὴ μεταγενεστέρους (ΙΓ', ΙΔ', ΙΕ' αἰ.), καὶ οὐχὶ εἰς εἰλητά. Οὐτε ὁ περιώνυμος Τράγος ἔχει τι τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἡμέτερον εἰλητόν. Οὗτος, εἰλητόν ἐκ περγαμηνῆς, μήκους 3,165 μ., τοῦ ΙΑ' αἰ., φέρει εἰς τὸ τέλος τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ καὶ ὑπογραφὰς ἡγουμένων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐγγραφή δὲ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει⁶. Τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, παρὰ τὰ θρυλούμενα⁷, εἶναι ἐν μόνον τυπικὸν καὶ οὐχὶ συλλογὴ ἰδρυτικῶν καὶ κτητορικῶν ἐγγράφων (chartularium).

Τὸ εἰλητόν τῆς Πάτμου προφανῶς δὲν συνετάχθη ὡς chartularium προοριζόμενον ὡς ἀποτελέση — ὡς οἱ ἐκ μεταγενεστέρων αἰώνων διασωθέντες γνωστοὶ κώδικες τῶν μονῶν — γενικὴν συναγωγὴν καὶ ἐνιαίαν κατάστρωσιν ἀπάντων τῶν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς μονῆς φυλασσομένων ἐγγράφων. Διότι παραλείπονται, ἐκτὸς τῆς κτητορικῆς Διαθήκης, τοῦ Κωδικέλλου καὶ τῆς Ὑποτυ-

1. Ἡ εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 444 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου σφραγισμένη Διάταξις Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου ὑπὲρ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσης μονῆς τοῦ Πανοικτίρμονος (ἐκδ. Κ. Σάθα, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμ. Α', Βενετία 1872, σελ. ιζ' - ιθ' καὶ 3 - 69 = MM, τόμ. Ε', σελ. 293 - 327) περιέχει ὑποθήκας τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς μονῆς πρὸς τοὺς μοναχοὺς, τυπικόν, κατάλογον σκευῶν καὶ κτημάτων, μεταξὺ δὲ ἄλλων κειμένων καὶ δύο ἀντίγραφα χρυσοβούλλων τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ Ζ' τοῦ Δούκα καὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου (Σάθα, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 53 - 56). Κατὰ ταῦτα, ὁ κώδιξ οὗτος, ὅστις φέρει καὶ τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν Μιχαὴλ τοῦ Ἀτταλειάτου τοῦ ἔτους 1077, δὲν ἀνήκει ἀπολύτως εἰς τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο εἶδος τῶν κωδικῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν κυρίως συναγωγὴν καὶ κατάστρωσιν ἐγγράφων, συνήθως ὄλων ἢ τῶν κυριωτέρων — πάντως ὅμως πολλῶν — ἰδρυτικῶν, κτητορικῶν κ.ἄ. ἐπισήμων τίτλων μιᾶς μονῆς. Εἶναι μᾶλλον Τυπικὸν τῆς μονῆς καὶ ὄχι chartularium, πάντως δὲ δὲν εἶναι ἐπὶ εἰλητοῦ.

2. I. Dujčev, *Le cartulaire A du monastère de Saint-Jean Prodrome sur le mont Ménécée retrouvé*, REB 16 (1958), σελ. 169 - 171.— Τοῦ αὐτοῦ *Der wiederaufgefundene «Alte Kodex» des Johannes-Prodromos Klosters bei Serrai*, Wiener Archiv 3. Studien zur Älteren Geschichte Osteuropas 2 (1959), σελ. 116 - 121.— Τοῦ αὐτοῦ, *L'ancien cartulaire du monastère de Saint-Jean Prodrome sur le mont Ménécée*, Zbornik Radova τοῦ Βυζ. Ἰνστ. Βελιγραδίου 6 (1960), σελ. 171 - 185.— Πρβλ. καὶ Laurent ἐν REB 18 (1960), σελ. 293 - 299.

3. Βλ. Dölger, *Facsimiles*, στήλη 24.

4. Βλ. MM, τόμ. Δ', σελ. V.

5. J. La Monte, *A Register of the Cartulary of Santa Sophia of Nicosia*, Byzantion 5 (1929/30), σελ. 439 - 522.

6. Dölger, *Facsimiles*, στ. 24 - 25.— Τοῦ αὐτοῦ, *Die Echtheit des Tragos*, BZ 41 (1941), σελ. 341 κέ. = *Byz. Diplomantik*, σελ. 215 κέ.

7. Σ. Λάμπρου, *Τὰ Πάτρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους*, NE 9 (1912), σελ. 117 κέ.

πώσεως τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς μονῆς (τὰ ὁποῖα εἶχον ἴσως ἀποτελέσει, μετ' ἄλλων κειμένων, ἄλλην ἐνότητα, εἰς ἄλλην συλλογὴν κατεστρωμένα), ἔγγραφα σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ διαφόρους προνομίας τῆς μονῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ καὶ φυλάσσονται εἰς τὸ ἀρχαιοφυλακεῖον αὐτῆς¹. Ἐπιμελεστέρα μελέτη ἀποδεικνύει ὅτι ἐπὶ τοῦ εἰλητοῦ ἔχουν καταστρωθῆ μόνον ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἰδρυσιν καὶ τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν τῆς μονῆς καὶ ἔγγραφα μόνον ἐπίσημα (αὐτοκρατόρων καὶ δημοσίων λειτουργῶν, οὐχὶ ἰδιωτικὰ δωρητήρια κλπ.). Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ εἰλητὸν συνετάχθη διὰ ν' ἀποτελέσῃ συνολικὴν καὶ ἐνιαίαν κατάστρωσιν τίτλων κυριότητος καὶ προνομίων, σχετιζομένων μετὰ τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν τῆς μονῆς, ἐπεκυρώθη δὲ καὶ ἐσφραγίσθη ὑπὸ Βυζαντινοῦ ἀξιωματοῦχου διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς συγκεκριμένην πιθανῶς περίστασιν, τὴν ὁποῖαν ἀδυνατοῦμεν, ἐλλείψει ἄλλων στοιχείων, νὰ καθορίσωμεν². Δὲν δυνάμεθα νὰ

1. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦ 1099 ἢ 1114 χρονολογουμένων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν, εἰς τὸ εἰλητὸν δὲν περιλαμβάνονται: α') τὰ σχετικὰ μετὰ τὴν προϊστορίαν τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς μονῆς, ἢ διαθήκη, ὁ κωδικέλλος, ἢ ὑποτύπωσις, τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν διαδοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἡγουμενίαν τῆς μονῆς (MM, τόμ. Γ', ἀρ. 3, 4, 10, 19, 20, 21).— β') τὰ σχετικὰ πρὸς κτήσεις τῆς Κῶ καὶ Στροβίλου, αἱ ὁποῖαι ἐπεστράφησαν εἰς τὸ δημόσιον, ὅταν παρεχωρήθη εἰς τὸν Χριστόδουλον ἢ Πάτμος (MM, τόμ. Γ', ἀρ. 5 - 7).— γ') τὸ περὶ ἀποστρατεύσεως τῶν κατοίκων τῆς Πάτμου (MM, τόμ. Γ', ἀρ. 18)· καὶ δ') τὸ περὶ ἐξκουσίας τοῦ πλοίου τῆς μονῆς (MM, τόμ. Γ', ἀρ. 15).— Ὁ κ. Οἰκονομίδης, λαμβάνων ἐκ τῶν προτέρων ὡς δεδομένον ὅτι τὸ εἰλητὸν πρέπει νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὰ μέσα τοῦ IB' αἰῶνος, ἀπαριθμεῖ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔγγραφα (περὶ ὧν βλ. κατωτέρω, σελ. 120) ὡς μὴ συμπεριληφθέντα ἐν αὐτῷ.

2. Ὁ κ. Ν. Οἰκονομίδης συνδέει τοῦτο πρὸς ὠρισμένα νομοθετικὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (σελ. 123 κέ.). Ἄλλα παρόμοια μέτρα ἔλαβον καὶ προγενέστεροι καὶ μεταγενέστεροι τούτου αὐτοκράτορες· βλ. προχειρῶς παρὰ J a n i n, *Le monachisme byzantin au Moyen Age. Commende et Typica (Xe - XIVe s.)*, REB 22 (1964), σελ. 9 - 15, ὅπου ἀπαριθμοῦνται αἱ σχετικαὶ νεαραὶ τῶν ἐκαστοτε αὐτοκρατόρων. Ἐὰν τὸ εἰλητὸν εἶχε συνταχθῆ περὶ τὸ 1160, ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνῃ καὶ ἄλλα ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς κτήσεις καὶ φορολογικὰς ἀπαλλαγὰς τῆς μονῆς, ἔγγραφα ἐκδοθέντα μετὰ τὸ 1099 ἢ 1114· πρὸ πάντων δὲ δὲν εἶχε λόγον νὰ περιλαμβάνῃ τὸ ἀχρηστευθὲν ἔγγραφο τοῦ Ἀλεξίου Α' περὶ δωρεᾶς δ ὠ δ ε κ α παροίκων (τοῦ 1099, περὶ ἧς βλ. ἀνωτ., σελ. 107 κέ.) καὶ νὰ παραλείπῃ τὸ μεταγενέστερον σχετικὸν ἔγγραφο τοῦ 1145, διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ ἐν λόγῳ πάροικοι ἠὺξήθησαν εἰς δ ε κ α ο κ τ ὶ (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 109). Ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ μεταγενέστερα ταῦτα ἔγγραφα περιείχοντο δῆθεν εἰς τὸ ἐκπεσὸν ἐν ἀρχῇ τμήμα τοῦ εἰλητοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν, κατ' οὐδένα λόγον, νὰ γίνῃ δεκτὴ.— Ἄς προστεθῆ, ἄλλωστε, ὅτι μετὰ τὸ 1158 δὲν παρίστατο ἀνάγκη νὰ ἐπιδείξουν αἱ μοναὶ παλαιούς τίτλους κυριότητος, διότι εἰς νεαρὰν τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, τοῦ ἔτους 1158 (Ζέπου, *Jus*, τόμ. Α', σελ. 384), ἀναγράφεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ θὰ βασιθεῖ πλέον οὐχὶ εἰς τὰ προσκομιζόμενα παλαιγενῆ δικαιώματα τῶν μονῶν, ἀλλ' εἰς πρακτικὰ ἰδικῶν του ἀπογραφῶν: ἐκ προστάξεως τῆς βασιλείας μου μέλλουσι γενέσθαι πρακτικὰ τῶν σήμερον κατεχομένων παρὰ τῶν μονῶν ἀκινήτων καὶ παροίκων... κλπ. Τὰ πρακτικὰ δὲ ταῦτα ἐξεδόθησαν πράγματι (μνημονεύονται εἰς αὐτοκρατορικὸν ἔγγραφο τοῦ 1181: Ζέπου, *Jus*, τόμ. Α', σελ. 427).

εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος ἂν τοῦτο προεκλήθη ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων, ἂν ἐγγράφη εἰς τι σέκρετον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ παρεχωρήθη εἰς τοὺς μοναχοὺς πρὸς κατοχύρωσίν των, ἢ ἂν κατηρτίσθη συνεπεῖα γενικωτέρας τινὸς διαταγῆς ὅπως προσκομισθῶσι τὰ «παλαιγενῆ δικαιώματα» εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν γραμματεῖαν πρὸς ἔκδοσιν νέων τίτλων κυριότητος.

Ἡ διαπίστωσις πάντως ὅτι τὸ εἰλητόν ἐγγράφη ὀλίγον πρὸ τοῦ 1100 ἢ τοῦ 1115, ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνωμεν μετὰ πιθανότητος ὅτι τοῦτο, ἂν καὶ ἀκέφαλον σήμερον, οὐδὲν ἄλλο ἔγγραφο περιεῖχεν ἐν ἀρχῇ, δεδομένου ὅτι οὐδὲν ἔγγραφο τῆς πρὸ τοῦ 1100 ἢ 1115 περιόδου, ἀφορῶν εἰς τὴν ἴδρυσιν ἢ τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν τῆς μονῆς Πάτμου, γνωρίζομεν.

Τὸ Πατμιακὸν εἰλητόν, πολύτιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς, ἀποτελεῖ ἐπίσης σπάνιον δεῖγμα τῆς Βυζαντινῆς διπλωματικῆς. Ἴσως ἄλλα παρόμοια τυχόν παραδείγματα ἐπιτρέψουν ὅπως καθορισθῇ ἀκριβέστερον ὁ τύπος εἰς ὃν ἀνήκει καὶ οἱ λόγοι δι' οὓς κατηρτίσθη. Μέχρι σήμερον, πάντως, τοιαύτη συλλογὴ καὶ ἐνιαία κατάστρωσις ἐπισήμων Βυζαντινῶν ἐγγράφων, ἐπὶ εἰλητοῦ, τοσούτου μήκους, τόσον παλαιά, καὶ μάλιστα κεκυρωμένα, δὲν εἶναι ἀλλαχόθεν γνωστή.

ΕΡΑ Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ

